

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta umění a architektury

Pojem graffiti

Bakalářská práce

Studijní program: B8208 – Design
Studijní obor: 8206R123 – Design prostředí
Autor práce: **Jan Hybner**
Vedoucí práce: prof. Mgr. Jaroslav Brabec

The notion of graffiti

Bachelor thesis

Study programme: B8208 – Design
Study branch: 8206R123 – Environmental Design
Author: **Jan Hybner**
Supervisor: prof. Mgr. Jaroslav Brabec

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan Hybner**

Osobní číslo: **A11000019**

Studijní program: **B8208 Design**

Studijní obor: **Design prostředí**

Název tématu: **Pojem graffiti**

Zadávací katedra: **Katedra Environmental Designu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem této práce je představit graffiti jako druh výtvarného projevu. V teoretické části práce bude o graffiti pojednáno nejprve z hlediska jeho vzniku a historického vývoje, tedy od jeho prvopočátků, které sahají až do období pravěku, až do současnosti. Práce se dále zaměří na vysvětlení pojmů, popsání původních technik, zda a jaký význam graffiti přinášelo. Dále na jakých územích, přírodních či stavebních objektech se vyskytovalo. Vzhledem k novodobému náhledu na graffiti, který nám přináší tzv. writer, je cílem práce přiblížit graffiti jako jistou formu umělecké prezentace. Tím, že v dnešní době je graffiti spojováno spíše s druhem vandalství, bude jako protipól k tomuto kontextu výtvarné pojetí graffiti zdůrazněno představením práce umělců v této oblasti.

Praktická část práce bude koncipována tak, že prezentovaná instalace proběhne na neobvyklém místě, k tomu bude zvukový doprovod ve formě rozhovorů a názorů na dané téma. Instalace ukáže různorodost stylů a prezentace graffiti.

1. Koncept
2. Vizualizace, fotodokumentace, videodokumentace
3. Průvodní teoretická zpráva ve formátu A3 nebo A4 (minimum 30 normostran A4) v pevné vazbě, včetně originálu zadání práce a prohlášení o autorském právu. Zpráva obsahuje mezi jinými úvod, přehled literatury a zdrojů, výsledky a diskuzi a řídí se specifikacemi v dokumentu "Požadavky na vypracování bakalářské práce - KED". Zdroje musí být citované dle Harvard systému.
4. Elektronická podoba všech částí bakalářské práce na CD-ROM (akceptovatelné formáty jpg, pdf, mp3, mp4).
5. V systému STAG (Moje studium-Kvalifikační práce-Doplnit údaje o práci) vložit veškerá data o práci a soubor obsahující kompletní výkresovou i textovou dokumentaci, průvodní zprávu, technickou zprávu a doplnit související textová pole.

Rozsah grafických prací: viz výše
Rozsah pracovní zprávy: viz výše
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce: **prof. Mgr. Jaroslav Brabec**
Katedra Environmental Designu

Datum zadání bakalářské práce: **26. září 2016**
Termín odevzdání bakalářské práce: **13. ledna 2017**

prof. Ing. arch. Zdeněk Fránek
děkan

doc. MgA. Jan Stolin
vedoucí katedry

V Liberci dne 26. září 2016

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce prof. Mgr. Jaroslavu Brabcovi za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce. Dále chci poděkovat své rodině, přítelkyni a přátelům za psychickou podporu. Zároveň chci poděkovat Vojtovi a Saonovi za rozhovory, které obohatily mou bakalářskou práci.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je představit graffiti jako druh výtvarného projevu. V teoretické části práce bude o graffiti pojednáno nejprve z hlediska jeho vzniku a historického vývoje, tedy od jeho prvopočátků, které sahají až do období pravěku, až do současnosti. Práce se dále zaměří na vysvětlení pojmů, popsání původních technik, zda a jaký význam graffiti přinášelo. Také bude popsáno, na jakých geografických územích, přírodních či stavebních objektech se vyskytovalo.

Vzhledem k novodobému náhledu na tuto aktivitu, který nám přináší především tzv. sprejeři, je cílem práce přiblížit graffiti jako jistou formu umělecké prezentace. Tím, že v dnešní době je graffiti spojováno spíše s druhem vandalství, bude jako protipól k tomuto kontextu výtvarné pojetí graffiti zdůrazněno představením práce umělců v této oblasti.

Praktická část práce bude koncipována tak, že prezentovaná instalace graffiti proběhne na neobvyklém místě, k tomu bude zvukový doprovod ve formě rozhovorů a názorů na dané téma. Instalace ukáže různorodost stylů a prezentace graffiti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Graffiti, street art, umění, prostředí, techniky graffiti, techniky street artu

ABSTRACT

The aim of this work is to present graffiti as a form of artistic expression. The theoretical part will be about graffiti discussed first in terms of its origins and historical development, that is from its beginnings, which date back to prehistoric times, until now. The work will also focus on explaining the concepts, and techniques described initially and whether and what significance graffiti brought. Also it will describe, at what geographical areas of natural and built structures it has occurred.

Due to modern view to this activity, which brings us so called “Sprayers”, the aim is to bring the work of graffiti as a form of artistic presentation. By today graffiti is associated more with the kind of vandalism. Opposed to the context, the concept of graffiti art performances will highlight the work of artists in this area.

Practical work will be designed in the way, that presented installation of graffiti will be in an unusual place, with the soundtrack in the form of interviews and views on the subject. Installation will show a diversity of styles and presentations of graffiti.

KEY WORDS

Graffiti, street art, art, environment, techniques of graffiti, techniques of street art

1	Úvod.....	6
2	EXKURZ DO HISTORIE UMĚNÍ GRAFFITI.....	8
2.1	JESKYNNÍ UMĚNÍ MALBY.....	8
2.1.1	Nejznámější naleziště.....	9
2.1.2	Technika.....	9
2.1.3	Smysl jeskynních maleb.....	10
2.1.4	Shrnutí.....	10
2.2	EGYPTSKÉ UMĚNÍ MALBY.....	12
2.2.1	Smysl egyptských maleb.....	12
2.2.2	Shrnutí.....	12
3	GRAFFITI JAKO SOUČÁST STREET ARTU.....	13
3.1	Techniky.....	13
3.1.1	Stickers – nálepky.....	13
3.1.2	Posters – plakáty.....	15
3.1.3	Stencils – šablony.....	16
3.1.4	Paintrollers – latexy, válečky.....	17
3.1.5	Malba – murals.....	17
3.1.6	Mozaiky.....	18
3.1.6.1	Rozhovor s umělcem.....	19
3.1.7	Instalace.....	24
3.2	Využití technik.....	24
3.3	Motivace a smysl street artu.....	26
3.4	Banksy.....	26
3.5	Shrnutí.....	28
3.6	AGROSYMBOLY.....	29
3.6.1	Jim Denevan.....	30
3.6.2	Shrnutí.....	31

3.7	PIKTOGRAMY.....	33
3.7.1	Shrnutí	34
3.8	VIDEOMAPPING.....	35
3.8.1	Historie	35
3.8.2	Současný videomapping.....	36
3.8.3	Shrnutí	37
3.9	LIGHT ART	38
3.9.1	Historie	38
3.9.2	Dan Flavin	38
3.9.3	Olafur Eliasson	39
3.9.4	James Turrell	40
3.10	SVĚTELNÉ GRAFFITI	41
3.10.1	Michael Bosanko.....	41
3.10.2	Jan Wöllert, Jörg Miedza	42
3.10.3	Shrnutí	42
3.11	GRAFFITI.....	44
3.11.1	Historie graffiti	45
3.11.2	Motivace.....	45
3.11.3	Techniky graffiti.....	46
3.11.4	Styly graffiti	46
3.11.4.1	Tag style (tagging)	46
3.11.4.2	Throw up.....	47
3.11.4.3	Blockbuster style.....	48
3.11.4.4	Simple style.....	48
3.11.4.5	Wild style	49
3.11.4.6	Complex style	49
3.11.4.7	3D style	49

3.11.4.8	Own style	50
3.11.5	Základní slovník pojmů.....	50
3.11.6	Fernando Carlo	51
3.11.7	Demetrius	53
3.11.8	Jean-Michel Basquiat	54
3.11.9	Rozhovor – SAON	55
3.11.9.1	Shrnutí.....	58
3.12	Graffiti a jeho vliv na prostředí.....	59
3.12.1	„V Kleci“	59
3.12.2	Liberecká graffiti tramvaj.....	60
3.12.3	Shrnutí	62
4	PRAKTICKÁ ČÁST	63
4.1	Jeskynní malba	63
4.2	Agrosymbol	63
4.3	Piktogram.....	64
4.4	Světelné graffiti	65
4.5	Graffitová zeď	66
5	Závěr.....	69
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
	SEZNAM OBRÁZKŮ	78

1 Úvod

Tématem bakalářské práce je Pojem graffiti. Toto téma jsem si vybral, protože již od dětství jsem se setkával s různými nápisy, malbami a obrázky na domech apod. Nejvíce mě ovlivnily kresby, které se začaly objevovat v blízkosti mého bydliště, kde sprejeři zkoušeli tvořit, aniž by riskovali, že budou odhaleni. Místo se totiž nachází mimo běžný dohled či přístup veřejnosti, v podstatě skryté pod mostem na výjezdu z dálnice vedoucí směrem z města. Čím jsem byl starší, tím více jsem se začal o toto umění zajímat, ne snad, že bych vzal do ruky lihovou fixu nebo sprej a šel „čmárat“ po zdech. Začal jsem se na tyto nápisy dívat spíše očima umělce, co tím chtěl vlastně říci, na co chtěl upozornit. Graffiti se tak pro mě staly zajímavou formou umění. V souvislosti s tím pro mě vyvstaly základní otázky: Co je vlastně graffiti? Co všechno tento pojem zahrnuje, kdo nebo co ho vytváří? Proč? Nejen na tyto otázky se budu snažit najít vysvětlení ve své bakalářské práci.

Cílem této bakalářské práce je představit graffiti jako druh výtvarného projevu. Konkrétně pak vysvětlení pojmů, popsání původních technik, zda a jaký význam graffiti přinášelo.

V první části se bakalářská práce zabývá historií umění graffiti, která nás vrací až do doby pravěké k prvním jeskynním malbám a též do faraónské doby, kdy vznikalo egyptské umění a malby. Tyto kapitoly popisují, jak se tato umění vyvíjela, popisují základní techniky, kterými byla tvořena, a v neposlední řadě je zde také podchycen základní smysl těchto maleb.

Práce dále představuje graffiti jako součást street artu. V této části se práce zabývá nejprve samotným street artem, který, dalo by se říci, zastřešuje celé pouliční umění. Jsou zde popsány nejzákladnější techniky, které jsou v tomto umění nejvíce používány. Jako nejzajímavější techniku lze uvést mozaiku, která se stala netradiční výzdobou i našich ulic v Liberci. Pro svoji tvorbu si ji vybral i liberecký umělec, který tvoří do podvědomí lidí čím dál více se dostávající mozaiky koček. S tímto umělcem byl veden rozhovor, jehož přepis obsahuje kapitola č. 3.1.6.1.

Dalšími okruhy, pro někoho možná na první pohled netradiční formy pojetí graffiti, jsou agrosymboly, piktogramy, videomapping a light art. Každá kapitola pro vysvětlení souvislostí obsahuje dílčí shrnutí, ve kterém se dozvídáme, že příslušná forma má určité spojení právě s graffiti. Pro konkrétní dokreslení jsou zde představeni reprezentanti těchto forem umění.

V závěru práce se dostáváme přes světelné graffiti k samotnému umění graffiti. Tato pasáž je věnována popisu základní filosofie a historie, jak graffiti vlastně vznikaly a jak se postupem času vyvíjely. Dále jsou zde popsány základní techniky a styly graffiti, jako je např. simple style, který je prezentován jako základní technika a první krok pro každého umělce (writera) či blockbuster style, který je v dnešní době velmi často používán, a můžeme ho nejčastěji sledovat na železničních vagónech. V neposlední řadě se tato kapitola věnuje nejznámějším představitelům tohoto odvětví. Za nejvýznamnějšího, či dokonce za zakladatele, se dá označit umělec Demetrius známý jako TAKI 183. Byl vlastně prvním, kdo v té době, tj. v 60. letech minulého století, začal používat podpis (tag) k odlišení své tvorby od ostatních umělců. Nedílnou součástí této kapitoly je rozhovor s libereckým umělcem, který je znám pod pseudonymem SAON.

2 EXKURZ DO HISTORIE UMĚNÍ GRAFFITI

2.1 JESKYNNÍ UMĚNÍ MALBY

Pravěké umění, respektive realistické umění s vyobrazením zvířat, je úzce spojené s civilizacemi lovců sobů. Toto umění pochází z rozmezí 30. – 10. tisíciletí, do posledních pěti tisíc let tohoto období, tj. 15. – 10. tisíciletí, patří velké jeskynní umění všech proslulých nalezišť. (Pijoan, 1982, s. 18)

Pravěké umění se zrodilo a vyvíjelo s lovem a vymizelo, když lov přestal být základní obživou. Drsné podnebí přimělo člověka vyhledávat různá útočiště. Západní území s vápencovými plošinami, s mnoha jeskyněmi a ochrannými skalními převisy bylo vhodné pro osídlení. Vedle jeskynních obydlí vznikaly jeskynní svatyně a pravěké umění se tak stalo tzv. jeskynním uměním. (Pijoan, 1982, s. 18)

Jeskynní umění, též také jeskynní malířství, je souhrnné označení pro prehistorické malby, jež se zachovaly na stěnách a stropích jeskyní v různých částech světa. (*Jeskynní malířství*, 2015) Jeskynní malby jsou obvykle umístěny hluboko v jeskyni, často na těžko přístupných místech. Tyto malby se obvykle staví do role lovecké magie. Byly provedeny rytím křemenovými rydlí a nátěry z minerálních barev. Přes hotová těla zvířat bývají vyryty schematické znaky, které znázorňovaly šipky, pasti či zranění. (Plšková, 2009, s. 5 – 7)

Umění je vždy monotematické, zobrazuje buď zvíře, nebo člověka. Paleolitický umělec nevyjadřoval přímo děj, ale spíš symbol nebo soustavu symbolů. Nejčastěji se opakuje motiv dvou zvířat téhož druhu – samec a samice – jdoucí za sebou. Zobrazována byla zvířata sloužící jako zdroj obživy např. divocí koně, mamuti, medvědi, bizoni, sobi, kozorožci, divoká prasata i drobná zvířata. Naleziště kosterních pozůstatků však ukazují, že zvířata, která byla lovena v menší míře nebo už byla téměř vyhynulá, byla zobrazována častěji, než zvířata běžně lovená. Nejčastěji byl modelován medvěd a lev a teprve po nich mamut. (Plšková, 2009, s. 5 – 7)

V závěru vývoje magdalénské kultury dochází ke zdokonalování zbraní a harpun, ale i techniky a zaměření lovu. Vedle lovu sobů a kozorožců nabývá významu i rybolov a do umění začíná pronikat motiv ryby. Díky tomu začíná vznikat abstraktní umění. Po zániku magdalénské kultury se malby začaly přesouvat z jeskyní na denní světlo a vznikají tak malby na skalních stěnách. S novým prostorem se mění i velikost maleb, některá vyobrazená zvířata

dosahují až téměř životních velikostí. Vedle vyrytých zvířat se nově na malbách také objevují i lidské postavy. (Plšková, 2009, s. 5 – 7)

2.1.1 Nejznámější naleziště

Neznámějším a zároveň největším nalezištěm jeskynních maleb je Francie a severní část Španělska. (*Jeskynní malířství*, 2015) V severovýchodním Španělsku byla objevena např. jeskyně Altamira. Malby Altamiry obsahovaly někdy až tři různé odstíny barev na jednom zvířeti. Malíř využíval drobné nerovnosti jeskyně, malbě tak dodával nový rozměr. Jeskynní malby v Altamire se zaměřovaly hlavně na téma bizonů. Nástropní malby zobrazovaly patnáct velkých bizonů, na postranních zdech byly mimo bizonů také skupinky jelenů a dalších zvířat. (*Pravěk*, 2009)

Francie má 24 jeskyní otevřených veřejnosti, nejznámější z nich je jeskyně Lascaux v jižní Francii. Malíř si předem připravoval stěny jeskyně škrábáním, aby tak obrazy lépe vynikly. Nástropní malby byly téměř tři metry vysoko, což naznačuje, že malíř musel zřejmě používat pohyblivé lešení. Jeskyně Lascaux obsahuje více než tři stovky obrazů koní, nosorožců, lvů, jelenů, bizonů a mamutů. (*Pravěk*, 2009)

Dále můžeme hledat početné nálezy jeskynních maleb v Evropě, v jižním Německu a na Moravě, kde se však dochovaly pouze plastiky. Další zachovalé malby najdeme na Africkém kontinentu, Tassili v Sahaře, Laas Geel v Somálsku, Cederberg v Jihoafrické republice. (*Jeskynní malířství*, 2015)

2.1.2 Technika

Jeskynní malby se často objevují ve špatně přístupných jeskyních bez denního světla a zpravidla bez známek osídlení. Častým tématem v Evropě jsou zvířata (koně, bizoni, lvi atd.), oproti tomu v Africe jsou používány témata lovu, ale i geometrické tvary či otisky rukou. (*Jeskynní malířství*, 2015)

Použité barvy byly zpravidla různého odstínu okru tzv. hlínky a dřevěné uhlí. Občas autoři svoje malby i vyryly do skály. Malby se často objevují na stropěch jeskyní, kde byl špatný přístup kvůli výšce stropu, v tom případě lze předpokládat použití lešení. (*Jeskynní malířství*, 2015)

2.1.3 Smysl jeskynních maleb

Dodnes není jasný smysl jeskynních maleb. Archeolog Henri Breuil vytvořil hypotézu, že malovaná zvířata měla podporovat lovce psychicky až magicky, tuto hypotézu potvrzuje fakt, že na malbách jsou často vyobrazena zvířata, která se nelovila. Oproti tomu archeolog David Lewis-Williams v dokumentu „Jak umění vytváří svět“ vysvětluje odlišnou teorii. V 19. století německý jazykovědec Wilhelm Bleek uvedl v rozhovoru s Křováky, že jeskynní malby mají trans úlohu v jejich životě. Neukazovaly realitu, ale vidění pravěkých lidí v transu. Trans byl vyvoláván rituálem nebo ztrátou smyslových podnětů, způsobenou delším pobytem ve tmě jeskyní. Novodobé výzkumy naznačují, že trans vznikal použitím drog. K této teorii můžeme přičíst fakt, že na malbách se zobrazují smyšlené bytosti a tečky, velmi podobně jako v jeskyních v různých koutech světa. Tyto tečky nevytváří žádné geometrické tvary, jsou různě „poházené“ po stěnách a stropěch jeskyní, překrývající celá vyobrazení a vytvořená i ve špatně přístupných částech jeskyně, což můžeme dát za příčinu ztráty smyslů či transu. (*Jeskynní malířství*, 2015)

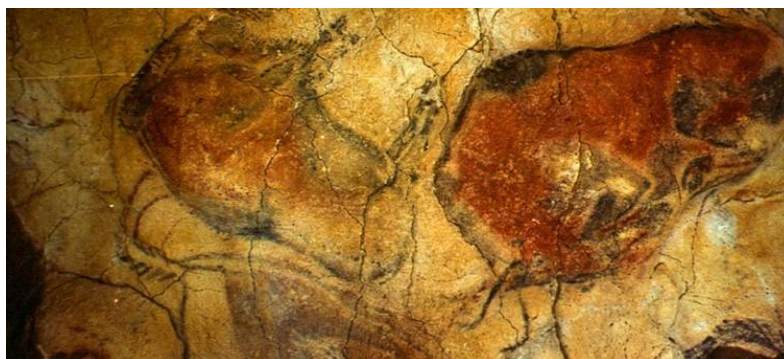
Na druhé straně je potřeba vzít fakt, že některé z nich museli být spoluprací více lidí, díky vytváření teček na stropě bylo potřeba jak světla, tak lešení, jako u klasických vyobrazení maleb. Tudiž nemůžeme říci, jaký přesný smysl jeskynní malby měli. Pravděpodobně tedy měly smysl hlavně v širším smyslu náboženském, i když se nedají blíže vysvětlit. (*Jeskynní malířství*, 2015)

2.1.4 Shrnutí

Když vezmeme v potaz to, co vytvořili neandrtálci v té době za pomoci primitivních nástrojů a možných barev, moc se neliší oproti dnešní tvorbě např. v podobě murals (technika malby ve street artu). Cílem bylo a je na něco upozornit, nebo v něco věřit a to zvěčnit. Původ a smysl tvorby se za tisíce let nezměnil, proto je, dle mého názoru, jeskynní umění předchůdcem moderní graffiti.

Obr. č. 1 – Pravěk (*Pravěk*, 2015)

Obr. č. 2 – Jeskynní komplex Altamira
(*Jeskynní komplex Altamira*, 2015)

2.2 EGYPTSKÉ UMĚNÍ MALBY

Egyptská kultura je jednou z nejvýznamnějších kultur v dějinách lidstva. Za egyptské umění je považováno umění civilizace v údolí delty Nilu v období od roku 5 000 do roku 300 př. n. l. Umění bylo úzce spjato s vírou v posmrtný život a uctívání mnoha božstev. Král faraón byl ztělesněním boha slunce a tak mu byla přímo podřízena celá kultura a umění. (*Umění Egypta*, 2008)

Malířství dominovala strnulost a neživost předmětů. Malíř dodržoval přesná schémata malby a detailně propočítané proporce postav. Hlava a končetiny byly v malbách na papyrech a dřevěných rakvích vyobrazeny z profilu, trup a oko zepředu. Kresby nereprezentovaly skutečnost, netlumočily pocity a nálady, byly jen ornamentálním sdělením a popisem světa bohů, faraónů a lidí v symbolech. (*Umění Egypta*, 2008)

Prísnným pravidlům nepodléhalo jen podání tvaru a jeho zbarvení, ale též umístění výzdoby. Obytné domy mívaly barevné sloupy, dveře a vlysy na stěnách pod stropem. Umělec maloval na stěny chrámů bohů, pohřebních kaplí a podzemních hrodek nekonečné kompozice, které na sebe navazovaly. (Pijoan, 1982, s. 119)

2.2.1 Smysl egyptských maleb

Po celé faraónské období sloužila malba především rituálním účelům a barevnost určovalo náboženství. Smyslem bylo usměrňovat život lidí a umožnit jim spojení s kosmem, se kterým měli po smrti splynout, jestliže dokázali zůstat v souladu se zákonem. (Pijoan, 1982, s. 119)

2.2.2 Shrnutí

Tvorba sice nezná perspektivu, ale to neubírá na důležitosti této formy umění. Dalo by se říci, že egyptské umění dalo jakýsi základ graffiti stylu zvaný complex style, který dává umělcům možnost nedodržovat pravidla zachovávající abecedu. V egyptském umění lze toto pozorovat u klasických maleb, kde jsou postavy vyobrazeny z profilu, kdežto hlavní části těla, jako jsou trup a oko, zepředu.

Jak již bylo zmíněno, egyptská tvorba je celkově naprostým základem veškerého umění, od malby až po architekturu.

3 GRAFFITI JAKO SOUČÁST STREET ARTU

Pojem street art je popsání jakéhokoli umění, tvořené na veřejných prostranstvích v městském prostředí. Street art známe i pod termíny „pouliční umění“ či „umění ulice“, které využívá jak dokonalosti, tak nedostatky daného místa tvorby, umělec dotváří, nebo přetváří lokalitu podle svých nálad a pocitů, čímž nabývá místo nového významu, nebo jen informuje obyvatele, často ilegálně. (Jungová, 2002)

Popis street artu jako tvorba jakéhokoli umění, je celkem výstižná, protože šíře technik i způsoby provedení nejsou nijak omezené. Možnost vyjádření je tedy mnohem rozmanitější, záleží tedy na každém umělci, s čím zajímavým přijde, jak ohledně materiálu, prezentace, tak i techniky. Formy prezentace jsou různorodé, např. plakáty, nálepky, šablony předem připravené, buď přímo prezentované v ulicích, či jen jako sprejerská pomůcka, formou instalace objektů atd. (Jungová, 2002)

Pojem street art zahrnuje i klasické graffiti, i když jsou tradiční graffiti a street art brány zcela odlišně. Pražský tvůrce Pasta Oner, vlastním jménem Zdeněk Řanda, průkopník graffiti a street artu v Česku, definuje street art jako „vizuální celek“, tvořený piktogramem, logem, písmem, ilustrací, instalací nebo jakýmkoli designem. (Jungová, 2002) Tudiž můžeme říci, že jde o tvorbu nekomerčního charakteru prezentovanou v ulicích.

V kontextu nového přístupu k pouliční tvorbě je slovní spojení „street art“ často nahrazeno termíny post-graffiti, respektive neo-graffiti, které lze s označením street art považovat za synonymní. (Ganz a Marco, 2004, s. 10)

3.1 Techniky

Následující kapitola představuje nejzajímavější techniky tvorby, které street art nabízí svým umělcům.

3.1.1 Stickers – nálepky

Jde o nejjednodušší a nejklasičtější formu vytváření street artu. Jejich původ je v graffiti, o které se pravděpodobně zasloužilo psaní „tagů“ (tag – podpis writera pseudonymem) na obyčejné samolepící štítky. Vyrábějí se buď kreslením, ručním vyřezáním do samolepící fólie, nebo např. potiskováním samolepících archů pomocí tiskáren. (Vondráková, 2006, s. 17) Mezi writery (writer – člověk, který vytváří graffiti) se rozšířil i motiv předtiskované nálepky s textem „Hello, my name is...“ doplněné o tag. (Spilková, 2009, s. 31 – 32)

Obr. č. 3 – Hello, my name is (*Hello my name is*, 2016)

Jednoznačná výhoda nálepek je praktičnost a rychlost instalace, připravit si nálepku v klidu předem a poté ji jen nainstalovat, bez většího rizika odhalení. Postupem času se motivy na nálepkách rozšířily i na obrazové či logotypické. V prvopočátku byly stickers spíše černobílé, v průběhu času a novými technologiemi se vytvářely i barevné. (Spilková, 2009, s. 31 – 32)

I v dnešní době veškerých super technologií tisku, se stále stickers vyrábějí i ručně, vyzdvihává se tedy řemeslná stránka umělce, i když samozřejmě v dnešní „hektické“ době se používá tisk v sériích pro urychlení času. Více efektivní je natisknout sérii v krátkém čase, nežli zdlouhavé ruční vytváření. (Spilková, 2009, s. 31 – 32)

Motivy umělců často vznikají nejprve ruční kresbou (obr. č. 4), poté se naskenuje do počítače, vyvektorižuje a následně pošle do tisku. Nálepky jsou rozměrově zpravidla menší velikosti (cca do 10 cm) kvůli snadné instalaci (obr. č. 5). Obsah nálepek je samozřejmě různorodý, záleží na umělci, co chce nálepkou říci, zpravidla u každého umělce je vždy na nálepce vlastní tag. (Spilková, 2009, s. 31 – 32)

Obr. č. 4 – Ruční kresba (*Paintings*, 2008)Obr. č. 5 – Nálepky (*Street Art v Bristolu: Stokes Croft*, 2013)

3.1.2 Posters – plakáty

Umělci vytváří plakáty předem připravenými, ručně vyřezanými šablonami pomocí spreje, kdy se šablona nastříká na arch. Časté použití je více šablon najednou nejen kvůli širší barevnosti, ale i díky delší životnosti plakátu, za použití kvalitní emailové barvy. Dalším typem vytváření plakátu je pomocí kopírek, ofsetu, či sítotiskem. Nejdůležitější část pro instalaci plakátu je lepidlo, plakáty se aplikují pomocí klasických lepidel na tapety, nebo lepidly podle speciálních receptů, které si umělec sám vytvoří v pohodlí domova. Recepty na dokonalá lepidla se snadno najdou na internetových stránkách. (Vondráková, 2006, s. 17)

Obr. č. 6 – Graffiti-Torn-Posters-Wall (*Graffiti-Torn-Posters-Wall*)

3.1.3 Stencils – šablony

Street art využívá kombinaci šablon a spreje přímo na veřejném prostranství. Výroba šablon je buď ručně vyřezaná, nebo vytvořená na plotru.¹ Šablonami jsme se oproti nálepkám a plakátům, dostali na pokraj ilegální tvorby street artu. Šablony jsou samozřejmě vytvořeny v předstihu, poté se pomocí spreje aplikují přímo na zdi. (Vondráková, 2006, s. 18)

Obr. č. 7 – Šablony (*Graffiti*, 2008)

¹ Plotr, plotter – grafické výstupní zařízení počítače

3.1.4 Paintrollers – latexy, válečky

Paintrollers neboli válečkování je další metodou prolínající graffiti se streetartem, stejně jako u stencils. Umělec využívá latex, váleček a teleskopickou tyč. Latexem se dají vytvořit různé ornamenty, piktogramy, objekty apod. Výhodou teleskopické tyče je snadnější zpřístupnění některých ploch, hlavně výškových. (Vondráková, 2006, s. 19)

Obr. č. 8 – Graffiti (*Krize v Řecku*, 2015)

3.1.5 Malba – murals

I když byste si mysleli, že malba patří jen na plátno, není tomu tak. I v ulicích se s touto formou setkáme. Malba vždy byla, je a bude jedna z nejpřirozenějších médií. Podle Šiškové (2009, s. 18) se v zahraničí malba na zdech vžila pod názvem murals, což můžeme chápat i jako nástěnná malba či freska.

Tímto se vracíme i do doby pravěku v podobě jeskynních maleb. I po spoustě tisíců let je jak smysl, tak provedení stále stejné. Samozřejmě že dříve neznali široké spektrum barev, štětce a provedení je dnes na úplně jiné úrovni, ale ten první smysl a názor se nezměnil.

Malby štětcem patří v celé historii umění k nejtradičnějším technikám a skoro každý si malbu osvojil už v předškolním věku. Proto je zajímavé sledovat ten posun malby, který dnes street artoví umělci vytvářejí. (Šišková, 2009, s. 18)

Mezi top umělce tvořící murals patří např. brazilský umělec Herbert Baglione, mimo jiné často prezentující svá expresivní pouliční díla v sousedním Německu, dále Dan Witz, americký street artista patřící k průkopníkům street art a murals, americký umělec Jose Mertz tvořící v New Yorku, používající olejové barvy nanášené na plátno či lepenku a jehož tvorba spojuje malbu olejem a prvky klasického graffiti. Dalšími umělci stojícími za zmínku je japonská dvojice Hitotzuky, umělci Kami a Sasu. Nejdříve Kami vytvoří lineární obrazy

vycházející z tradiční japonské kaligrafie a poté Sasu dotvoří dílo malbou květů připomínajících buddhistické mandaly. (Šišková, 2009, s. 18)

Obr. č. 9 – Kohoku, Yokohoma. 2013 (*Hitotzuki*, 2016)

3.1.6 Mozaiky

I v dnešní době, se můžeme setkat v ulicích s netradiční výzdobou, ale vytvořenou základní technikou, vždyť mozaika je známa již z doby antiky a bez větších změn se používá dodnes. Není složité sehnat materiál na tvorbu, umělci mohou materiál samozřejmě koupit, ale často ho i hledají na skládkách, šetří tím peníze a nikdy nevíte, co můžete za zajímavý materiál najít. Nevýhodou tvoření mozaiky je jistě časová náročnost, proto si ji umělci často připraví doma nalepením na podložku a poté na ulici instalují i s ní. (Šišková, 2009, s. 18 – 19)

Další technika, která je oblíbená, má jasný původ a která vydržela tisíce let, téměř beze změn. O tom, že patří do pojmu graffiti, mluví její prezentace a tvorba v ulicích.

Obr. č. 10 – Netopýr – polystyren
(vlastní zdroje)

Obr. č. 11 – Netopýr – kachličky
(vlastní zdroje)

Obr. č. 12 – Mozaika koček po celém Liberci
(*Kdo stojí za kočičí mozaikou ve městě?*, 2014)

3.1.6.1 Rozhovor s umělcem

Následující rozhovor byl veden se street artovým libereckým umělcem, který vytváří známé mozaiky koček, které pak umisťuje na různá místa nejen po Liberci. Tento čtyřiatřicetiletý umělec se jmenuje Vojta a nevystupuje pod žádným pseudonymem. Vojtu jsem pro rozhovor vybral z prostého důvodu. Svým uměním ovlivňuje okolí, ve kterém žiji, a jeho tvorbu považuji za nesmírně originální.

Kolik ti je let?

34.

Jaké máš vzdělání a co děláš za práci?

Dělal jsem bakaláře, ale ty zbylé dva roky jsem nedodělal. Pracuji v internetovém obchodě, starám se o expedici v malém obchůdku.

Jak ses dostal ke street artu?

Důvod ke street artu byl jasný, protože já jsem dělal různé kresby a buď jsem si je doma ukládal do zásuvky, nebo jsem kreslil kamarádům k narozeninám obrazy apod. A ve chvíli, kdy všichni kamarádi a celá rodina už dostala všechno k vánocům a narozeninám, měli toho zkrátka plno, začalo se mi to doma pomalu hromadit. Před 5, 6 lety mě napadlo, že ty věci, které mám doma, by se daly prezentovat ven a tím to všechno začalo. Nastal u mě takový pracovní přetlak, potřeboval jsem někam dál, aby se mi to doma nehromadilo a já mohl vytvářet další a další věci, tak se ulice stala takovou mojí galerií.

Pomocí street artové techniky vytváříš mozaiky koček. Touto tvorbou jsi začínal nebo vznikly až postupem času?

Začal jsem s hromadou jiných věcí. Kreslil jsem obrázky doma, kreslil jsem po ulicích, dělal jsem malé sošky, které různě stály, hrál jsem si s igračkami, které jsem různě umisťoval. A pak jsem jednou dostal právě ty mozaikové kostičky, tak jsem přemýšlel, co s nimi. Řekl jsem si, že z toho vytvořím něco podobného, jak všichni writeři používají svoje tagy, že si taky vytvořím svůj tag a z toho vznikly kočky a z těch koček další a další zvířátka. Teď už je koček asi 400.

Umisťuješ mozaikové kočky jen po Liberci, když tu bydlíš a pracuješ?

Jsou úplně všude, kam jedu. Když jedu na dovolenou nebo třeba jenom na výlet, či pracovně mimo Liberec, vždy je беру s sebou a někam je umístím. Takže jsou všude, kde jsem za posledních 5 let byl.

Takže 5 let teď trvá tvoje tvorba?

Ano, teď někdy v zimě to bude 5 let, protože jsem začal po Vánocích.

Podepisuješ se u těch mozaik?

U mozaik ani ne, u nich jsem se dostal do povědomí, že to jsem já, ale já je беру jako podpis. Já třeba spíš, když dělám nějakou jinou věc, třeba teď jsem nakoupil malé vojáčky, takové ty pro děti, a různě jsem je instaloval, jakože spolu někde bojují na ulici, tak jsem k tomu vždycky přidělal jednu kočku, takže já tu kočku používám už spíš jako podpis. Málo kdy se podepíšu někam jako Vojta.

Máš nějaký pseudonym pro svou tvorbu?

Dlouho jsem o tom přemýšlel, jestli se nějak přejmenuji nebo něco vymyslím, ale vykašlal jsem se na to. Když jsem začal před zhruba 10, 15 lety kreslit svoje první obrazy, tak jsem se pod ně podepisoval klasicky „Vojta“ bez příjmení. To mi už zůstalo, přišlo mi zbytečné vymýšlení nějakých pseudonymů, já se za to neschovávám.

Takže kočka je tvůj podpis a dá se říci tvůj pseudonym?

Dalo by se to takhle říct, je to můj tag.

Ty kočky, ty mozaiky, si připravuješ doma nebo lepíš kostičku po kostičce přímo na místě?

Ne, už mám předpřipravenou celou kočku, ona je zezadu podlepená perlinkou a lepidlem a tak je to připravené. Prvních pár jsem lepil, ale zaprvé se to nechytne tak, aby to bylo hezké a pravidelné a zadruhé to dlouho trvá, přeci jenom je to 60 kostiček. Ale zase na druhou stranu jsou velkometrážní kočky a ty se lepí po jedné, ty kachličky mají 10 x 10 cm. Takže někdy jo a někdy ne, ale většinou jsou předpřipravené. Taky hodně záleží na tom, že to člověk dělá na ulici, kde chce strávit instalaci, co nejméně času.

Jaký máš celkově názor na street art?

Určitě dobrý, jinak bych ho nedělal. Přijde mi skvělé, že je tady takováto možnost, která se mi otevřela tady v Liberci, protože lidé mají rádi, že to není sprejem, protože už jsou naštvaní a otráveni ze všech postříkaných zdí od sprejů. A když vyleze na ulici někdo jiný jako já a dělá cokoli jiného, ať jsou to polystyrenové postavičky, mozaiky apod., tak mi za to nenadávají, jako kamarádům, kteří dělají jenom sprejem. Takže mě to naplňuje, co ti budu povídat, je to úplně super, když někam jdeš, něco někam nalepíš, třeba na barák nějaké paní, která se toho chytne a od té doby se svou vnučkou chodí po městě, hledá je a fotí si je, dělá si doma alba a tak. Je to prostě skvělé, úplně mě to dostalo a nemíním přestat.

Já: Je fajn, že po těch letech tě to pořád naplňuje.

Vojta: Jak říkám, jsem z toho nadšený. Protože street art je pro většinu lidí to, co je sprej, ale já každým měsícem, rokem, co dělám tyto věci, objevuji strašně moc možností, jak je dělat, je to zatím nevyčerpatelné.

Já: Je to vlastně nekonečné, furt se to dá doplňovat.

Vojta: Přesně to jsem chtěl říci, že vlastně někde něco nalepím nebo udělám, někdo to po chvíli zničí a pak se tam dá vložit zase jiná věc, každý měsíc to jde, protože to každý měsíc zmizí. Je to nekonečný.

Jaké používáš materiály při tvorbě?

Zkouším se poprat s čímkoliv, s jakýmkoliv materiálem. Kamarád třeba stavěl dům, zbyly mu extrudované polystyreny a já z nich něco vyřežu, další kamarád něco maluje, dá mi plechovku barvy, nebo někomu zbydou armovací dráty, já z nich vytvořím nějakou kostru, kterou potom někam umístím. Nejvíce využívám materiál, který někde dostanu anebo si ho někde levně koupím a pak z toho něco vymyslím. Což si myslím, že je právě ta podstata toho street artu, vytvářet do ulic něco, co samo z něčeho je. Nebudu doma vytvářet něco z žuly, nebude do toho hodiny a hodiny mlátit, abych vytvořil nějakou sochu, kterou někam dám. To už je sochařství, to už je něco jiného. Podle mne street art má jedinečnou možnost použít cokoli, např. starou trubku od lešení nebo od okapu, kterou různě ohneš, vyvrtáš do ní pár děr a je z toho postavička, ale nejde tomu říkat sochařství.

Máš nějaký vzor ve své tvorbě?

Vzorů moc nemám. Všechny vzory, se kterými jsem se chvíli nějak ztotožňoval, např. Pasta Oner, tak jakmile začnou být trochu známí, tak přestanou být street artisti, protože začnou svoje věci vystavovat v galeriích, začnou se street artem živit, což je dle mého názoru, úplné položení toho street artu. Street art má být něco, co má šokovat na ulici bez nějakého oficiálního jména, bez oficiální tváře, třeba jako Banksy. To je asi jediný street artista, který se dostal do podvědomí všech lidí, ale on svojí postavu nikde neukazuje, neprodává nic do galerií, nikde nevystavuje, když už jsou někde nějaké výstavy, tak je to o tom, že někdo nafotí jeho obrázky, protože ho nemůže oslovit, tak to někde vystavuje, bez toho aniž by Banksy mohl něco říct.

Já: Některá jeho díla byla vydražena na aukcích za velké sumy peněz, ale propadá to městu nebo tomu, kdo to vystavuje, protože se nemá kam jít za fyzickou osobou.

Vojta: Přesně, oni ho nemůžou poprosit, jestli to můžou vystavovat a pak ty peníze by si mělo nechat to město. Pak když to někde vidíš, tak si říkáš, co by na to asi řekl, ale on tak hezky mlčí. Stejně jako já, vidím, jak se ty kočky vyvíjejí, a na ulicích vidím kočky, které jsem neudělal já, ale vytvořil je někdo jiný, viděl jsem, že ty kočky mají kluci na tričkách nebo holky na kabelkách. To je na tom to hezký, že se street art dostal do podvědomí lidí, že se jim to líbí, že to chtějí nosit i na sobě, ale přitom se to nikde nekoupilo, chtějí si to udělat sami.

Moje bakalářská práce se zabývá pojmem graffiti, co to graffiti může všechno být. Myslíš si, že třeba agrosymboly a jeskynní malby mohou být formou graffiti?

Tak slovo graffiti vychází právě z tohoto, když byly poprvé viděny jeskynní malby, byly nazvané „graffiti“ a to nynější slovo „graffiti“ se jenom jakoby převzalo. Takže jasně, že graffiti jsou jeskynní malby a tím to všechno vzniklo, že si tím chtěli lidi zdobit. Ale zase na druhou stranu jeskynní malby nejsou známe pod tím slovem „graffiti“, protože oni to nekreslili na ulicích, aby něco zkrášlili, ta jeskyně byla jejich domov, oni si ji tím jenom zdobili. Akorát my jsme to teď nazvali graffiti a pak když lidi začali používat spreje, tak si to slovo, dá se říci, jenom půjčili.

3.1.7 Instalace

Nejzajímavější forma street artu. Je těžké říci, jak tato forma ve skutečnosti vypadá a jak se vlastně vytváří. Pro představu uvádím následující obrázky č. 13 – 15.

Obr. č. 13 – Člověk vycházející z odpadkového koše
(Report, 2015)

Obr. č. 14 – Zeď – Hamburg (*brad-downey*)

Obr. č. 15 – Kello Goeller – Pixel Pour 2.0
(*10 Gripping street art installations – the clash of realities*)

3.2 Využití technik

Všechny zmiňované techniky si jsou blízké po celém světě. U nás je rozšířené především graffiti a nálepky, ale v dnešní rychle postupující době se k nám dostávají i další prostředky využívané street artem. Jak jsem již uvedl, vylepování nálepek je jednodušší, předem připravené a rychle instalované. Navíc veřejnost je na nálepky a plakáty celkem zvyklá, takže je to tolik nepobuřuje.

Oproti tomu graffiti je pro městskou společnost „každodenní chleba“, nicméně vesměs jsou nepochopené a nepřijaté. Umělci, zabývající se street artem, často vycházejí z graffiti. Graffiti je forma umění, pro kterou nemá širší společnost pochopení, oproti ostatním formám street artu. Umělci tvořící street art, se staví do cesty lidem v přímém kontaktu na ulici, tudíž lidé vidí jejich tvorbu, aniž by navštívili galerie. Jde tedy o upoutání jedince v jeho přirozeném prostředí, a každý člověk je zvědavý, tudíž sleduje změnu ulice a buď ho to baví, či to ignoruje. Důležité ale je, že si toho každý všimne, i když často umělec své výtvořiny neprezentuje na ihned viditelném místě, jako např. na elektrických a plynových bednách, semaforech, koších a na mnoha jiných součástech vybavení města. (Vondráková, 2006, s. 19 – 20)

Street art umění má působit jako zábava při pohybu ve městě a to jak samozřejmě pro tvůrce umění, tak pro lidi, kteří jen prochází okolo prezentovaných děl. Realita je, že street art už na počátku 80. let vytvářeli umělci jako výtvarnou formu sdělení. Mezi průkopníky patří francouzský umělec pod pseudonymem Blek le Rat, vlastním jménem Xavier Prou, který začal mimo jiné pracovat se šablonami. Dalším umělcem stojícím za zmínku je Frank Shepard Fairey, známý pro své nálepky a plakáty Obey, na kterých je známý boxer. Toto své umělecké dílo má za svůj hlavní symbol a objevuje se nejen v USA, kde se narodil a kde působí, ale díky jeho fanouškům je rozšířený po celém světě. A to díky jeho prodeji nálepek a plakátů, které si může každý zakoupit na jeho oficiálních internetových stránkách. (Vondráková, 2006, s. 19 – 20)

Obr. č. 16 – Obey
(Shepard Fairey Obey clothing – Inspiration:
Graffiti and Contemporary art, 2014)

3.3 Motivace a smysl street artu

Umělci pomocí nálepek či plakátů vytvářejí jakési „galérky“, berme to jako místo, kde jeden umělec nalepí svou nálepku, např. na okap či z druhé strany dopravní značky apod., jiný umělec si toho všimne a přidá na to stejné místo svojí nálepku, takhle to pokračuje dále a dále a tím se vytváří určitá „galérka“. Tímto vidí umělci díla jiných a pomocí nich se navzájem motivují a případně pomocí hesel na nálepkách si přes ně domlouvají schůzky. (Matoušek, 2009, s. 15 – 16)

Z větší části umělci street artu vytvářejí díla pro sebe a pro lidi zabývající se touto formou umění. Publikují svoje „galérky“ na internetu a navzájem se hodnotí, chválí zpracování, nápady i umístění, ale i se navzájem provokují. (Matoušek, 2009, s. 15 – 16)

3.4 Banksy

Banksy je umělecké jméno anglického street artového umělce, jehož skutečná identita je neznámá. Banksyho díla jsou převážně satirická a nesou politické nebo kulturní poselství. Jeho tvorba kombinuje graffiti s využitím tzv. šablonové techniky, která se objevuje v Londýně a v jiných městech po celém světě. (Banksy, 2016) V jeho obrazech se často vyskytují protiválečné, protikapitalistické a protivládní názory, mezi jeho hlavní motivy patří krysy, opice, policisté, vojáci, děti a důchodci. (*Umění ulice – 2. díl: Banksy*, 2015)

V roce 2003 se mu poprvé podařilo propašovat na oficiální výstavě své padělky. Jednalo se o obraz Leknínů od Clauda Moneta, do kterého namaloval nákupní košík a odpadky, které měly symbolizovat destruktivní chování člověka k přírodě. Dalším padělkem byl obraz Noční jeřábi Edwarda Hoppera, který vylepšil o anglické hooligans oblečené do spodního prádla s vlajkou Velké Británie. (*Umění ulice – 2. díl: Banksy*, 2015)

Obr. č. 17 – Show Me The Monet (*Artstacks*)

Obr. č. 18 – Nighthawks – Canvas Print (*Canvas Print Description*)

V roce 2004 se na světě objevily Banksyho bankovky v hodnotě 10 liber. Na bankovkách je vyobrazena waleská princezna Diana místo britské královny s nápisem „Banksy of England“, který nahradil původní nápis „Bank of England“. Banksyho bankovky byly rozhazovány na karnevalu v Notting Hillu a na eBayi se prodávaly za částky pohybující se kolem 200 liber. (*Umění ulice – 2. díl: Banksy, 2015*)

Banksy se stal také autorem úvodního skeče v dílu MoneyBART seriálu The Simpsons z 22. série. Tento skeč reaguje na fakt, že velká část tohoto seriálu se vyrábí v Jižní Koreji, jsou zde tak vyobrazeni asijsí pracovníci vyrábějící seriál a plyšové Barti v otřesných podmínkách. (*Umění ulice – 2. díl: Banksy, 2015*)

Banksyho zatím největší a nejnavštěvovanější výstava se konala v roce 2009 v Anglickém Bristolu. Výstava nesla název „Banksy vs Bristol Museum“ a obsahovala přes 100 děl, instalací a skic. (*Umění ulice – 2. díl: Banksy, 2015*)

Hodnota Banksyho děl se postupně zvyšuje, např. dílo Space Girl and Bird bylo prodáno za neskutečných 575 000 liber, Bombing Middle England za 200 000 liber nebo Ballerina With Action Man Parts za 96 000 liber. Další díla kupují slavné osobnosti za miliony liber. Banksy však z aukcí jeho děl nemá žádný zisk, jelikož se prodávají bez jeho svolení. (*Umění ulice – 2. díl: Banksy, 2015*)

Obr. č. 19 – Space Girl and Bird
(Christie's, 2003)

3.5 Shrnutí

Street art je, dá se říct, „odlehčené“ graffiti. Samotná tvorba nemá hranice, lze jej označit za uvolněné umění, ale přesto krásné moderní umění. Podle mého názoru je mezi street artem a graffiti tenká hranice, umělec street artu lehce sklouzne do graffiti, opačným směrem to však tak snadné není. Proto umělci graffiti z větší části neuznávají a nepojí se s street artem, naopak ne jeden umělec street artu tvoří a čerpá informace z graffiti.

Mezi těmito pojmy je každopádně velké procento ztotožnění se. Vždyť obyčejní lidé si často pletou tyto dva druhy umění. Není to nic neobvyklého, jen samotné umělce to může pobouřit. S tím se ale musejí smířit, když tvoří v prostředí, které obývají často uměním nepolíbení lidé, tudíž musí očekávat negativní reakce.

Pro mne je street art umění na nejvyšší příčce „pouličního“ umění. Rozsáhlost, až nekonečno možností v tomto druhu umění, to je pastva pro oko každého člověka, kdo aspoň z mála vnímá umění. Umělec nezná pravidla, dělá a používá si „co chce“, to je přeci potom radost tvořit. Nejvíce mě baví možnost instalace, myslím tím instalaci „věcí“ v prostoru, z mého pohledu se jedná o nejlepší provedení tvorby umění. Např. Banksy používá formu instalace (obr. č. 21), krvácející telefonní budka propíchnutá krumpáčem má naznačovat úpadek komunikace, díky sociálním sítím se lidé vůbec nevidí na živo.

Instalace ve street artu má často hlubší smysl. Díla nás nutí se zamyslet nad jeho smyslem, co tím chtěl umělec sdělit svému okolí. Umělci často spojují i jiné techniky s instalací, malbou, plakáty apod., výsledky stojí za uznání.

Obr. č. 20 – Plastický kouř (*vlastní zdroje*)

Obr. č. 21 – Telefonní budka v Soho, Londýn
(*10 Gripping street art installations – the clash of realities*)

3.6 AGROSYMBOLY

Další možná méně známou či hůře uvědomovanou formou prezentace tvorby street artového umělce jsou tzv. agrosymboly, jinak také zvané jako kruhy v obilí.

Agrosymboly jsou pravidelné geometrické obrazce, tvořené polehlými rostlinami v ploše osázené obilím, dále v písku, ledu, půdě apod. Jde o lidský nebo přírodní výtvar. (*Kruhy v obilí*, 2016)

První výskyt je v záznamech již z počátku 16. století, ale nebyl blíže popsán. Tudíž za jako první důkaz můžeme považovat dřevoryt z roku 1678, který ukazuje pole uspořádaných ovesných stébel, kde údajně ďábel kosil obilí do pravidelného obrazce. (*Agrosymboly*)

Obr. č. 22 – Kruhy v obilí ze středověku
(*Crop Circles*, 2006)

První agrosymboly, jak je známe dnes, se objevovaly až po roce 1970, kdy se jednoduché kruhy začaly objevovat na anglickém venkově. Počet a složitost kruhů se dramaticky zvyšovaly a dosáhly vrcholu v roce 1980 a 1990, kdy byly vyrobeny komplikované kruhy, včetně těch, ilustrujících složité matematické rovnice, jako jsou fraktály. (*Agrosymboly*)

Obr. č. 23 – Agrosymbol (*Záhady*)

Podobně může například působit i přistání vrtulníku, kde pohyb vzduchu vyvolaný rotorem vede ke vzniku vzdušného víru. Agrosymboly mohou ovlivňovat, resp. způsobovat i vlastnosti půdního podloží a biologické vlivy. Jedná se o předchozí lidský zásah do terénu – základy starých budov, trasy ropovodů a inženýrských sítí, hnojení. Agrosymboly vznikají většinou ze snahy člověka vytvořit recesi, zábavu, získat finanční zisk, nebo jde o pokus o vlastní zviditelnění se a především vytvoření umění. (*Kruhy v obilí*, 2016)

Nejčastěji bývají kruhy v obilí spojovány s mimozemskými civilizacemi, snažícími se komunikovat pomocí obrazců ve vegetaci. (*Kruhy v obilí*, 2016)

Jak bylo v předchozích odstavcích zmíněno, podle některých teorií jsou agrosymboly původem mimozemských civilizací. Důkazy pro tyto teorie nejsou k dispozici, domnívám se tedy, že tvorba je dílem lidí či přírody, některé agrosymboly jsou ale tak propracované a důmyslné, že si klademe otázku, jestli je vůbec možné, je de facto přes noc vyrobit.

Agrosymboly „táhnou“ především turisty, díky nim se sjíždí lidé ze širokého okolí je prozkoumat, vyfotit či se jen podívat na někdy i fenomenální díla obřího rozsahu. Pamatuji před pár lety agrosymbol vytvořený kousek od Liberce a k němu přijíždějící kolony aut s poznávacími značkami až z Německa. Pojem agrosymbol díky jeho popularitě využívají i některé firmy, které si dokonce najímají externisty, aby jim vytvořili logo jejich společnosti formou agrosymbolu jako reklamu.

3.6.1 Jim Denevan

Představitelem této techniky umění je např. Jim Denevan. Tento americký umělec, původním povoláním kuchař, využívá ke svému umění především přírodní materiály, svá umělecká díla

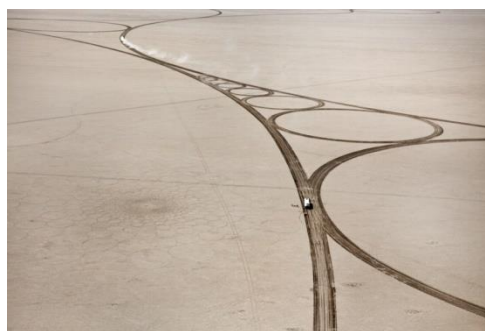
totiž tvoří do písku, ledu či půdy. Této neobvyklé metodě se věnuje od roku 1995. (*Jim Denevan*, 2016)

V roce 2010 vytvořil kresbu na zamrzlé hladině jezera Bajkal, která zabírá přes 23 km² hladiny, tato kresba je největším světovým uměleckým dílem. K tomuto dílu byl také natočen dokument s názvem *Art Hard*, který mapuje cestu k jezeru Bajkal v jihozápadní Sibiři a průběh dvou týdenní instalace díla. (*Art Hard*)

Obr. č. 24 – 2010 Lake Baikal, Siberia (*Jim Denevan*, 2015)

Mezi jeho další výtvořby patří např. pískový obrazec v Black Rock Desert v Nevadě. Tento obrazec s obvodem přes 23 km tvoří více než tisíc jednotlivých kruhů. (*Sand drawing the world's largest single artwork*, 2009)

Obr. č. 25 – 2009 Black Rock Desert, NV (*Jim Denevan*, 2015)

3.6.2 Shrnutí

Kruhy v obilí? Nejen to. Lidé znají pojem agrosymboly jen jako obrazce z obilí na polích, které nemají jasný původ, často se přiklání k mimozemské tvorbě, ale dnes existují i umělci, kteří vytvářejí agrosymboly v písku či na ledu zcela záměrně a pyšně se k nim hlásí.

Já tuto formu umění považuji za úžasnou, vždyť myšlenka vytvořit něco v přírodě a z přírodních materiálů, samozřejmě bez poničení krajiny, otevírá úplně jiné možnosti a obzory. Přetvořit krajinu, často jen dočasně, než ji matka příroda změní počasím, musí jistě umělec naplánovat dopředu kdy, co a čím bude tvořit.

Dnes víme, že tato díla jsou uměle vytvořená. Ale jak to bylo dřív? Proč je lidé vůbec tvořili? Důvodem jsou pravděpodobně náboženské rituály. Každopádně je to zajímavá ukázka umění, kterou můžeme jistě považovat za určitou formu graffiti či street artu, která se přesunula z ulic do přírody. Samozřejmě dnes vidáme v televizích, že kdesi na poli u vesnice, je vytvořen agrosymbol v obilí a že odpovídá mimozemské civilizaci. Je na každém z nás, zda vůbec se bude původem agrosymbolů zabírat a k jaké teorii o jejich vzniku se přikloní. Já se přikláním k umělecké tvorbě agrosymbolů tvořené lidmi či přírodou.

Princip mají agrosymboly stejné jako graffiti, v noci bez rizika dopadení, v tichosti vytvořit obrazec a bez povšimnutí zase zmizet. Toto však neplatí o umělcích, kteří tvoří veřejně a mají z toho jakousi publicitu.

3.7 PIKTOGRAMY

Piktogram, synonymem ideogram je daná forma grafického znaku, publikující se pomocí obrazu. Známe je jako značky používané v mapách, obchodech, ve sportu či turistice. V určitých odvětvích jsou piktogramy stejné po celém světě, překonávají tím jazykovou bariéru. Piktogram je dnes hlavní pomůckou k zachycování prostorových informací do map. (*Piktogram*)

Důležitá je jistě i barevnost symbolů, například u turistických značek, nejčastěji používaných v lesích, symbol může být stejný, jen se liší jeho barevnost.

Obr. č. 26 – Turistické šipky
(*Metodika značení turistických tras*, 2011)

Obr. č. 27 – Turistické značky
(*České „nej“*, 2006)

Piktogramy jsou často používány v písemné formě a grafických systémech, ve kterých mají do značné míry schématický vzhled. Piktogramy se používají v různých odvětvích od volného času až po pracovní symboly např. v geografii.

„Standardní sada piktogramů byla definována v mezinárodní normě ISO 7001: veřejné informační symboly. Norma definuje sadu piktogramů pro účely sdělování veřejných informací v místech, kam má veřejnost přístup“. (*Piktogram*)

Piktogramy můžeme zařadit pod pojem sémiotika (nauka o znakových systémech). Oblastí této nauky nejsou jen jazykové znaky, ale zahrnuje obecně znakové systémy jako právě např. piktogramy. (*Sémiotika*, 2016)

Obr. č. 28 – Piktogram recyklace

*(USA národní Park mapy piktogram pro recyklaci vektorový
obrázek, 2014)*

3.7.1 Shrnutí

Rozmanitost piktogramů je skvělá. S ohledem na množství a rozmanitost piktogramů lze říci, že se těžko najde člověk, který by je zaznamenal úplně všechny. Lidé mnohdy ani netuší, co většina může znamenat. Důležité ale je, že každé odvětví má své piktogramy a kdo se zabývá tím určitým odvětvím, ví jistě, co každý symbol znamená. A to je přeci smysl.

Mezinárodním jazykem je angličtina, ne každý ji však zná. Podle mne je mezinárodní jazyk forma piktogramů, odbourávají všechny jazyky bez ohledu i na druhy písma.

Mne samotného forma piktogramu baví, stačí se kdekoli projít a skoro na každém rohu je určitý symbol, samozřejmě pod to spadá označení toalet, restaurací apod., ale tato označení nemyslím, ta známe všichni. Mě baví spíše objevovat nové symboly a zjišťovat jaký mají smysl a co znázorňují.

3.8 VIDEOMAPPING

Videomapping je směr vizuálního umění využívající projekci ve volném prostoru na libovolné objekty, nejčastěji na fasády domů nebo v interiérech budov. (*Videomapping*, 2016) Videomapping se postupně vyvinul z jiných, klasických uměleckých oborů, k jejichž odkazu se stále vrací. Těmito obory jsou např. fotografie, videoart, počítačová grafika, architektura a malířství. Fotografie, film a videomapping jsou média, jejichž společnou vlastností je pohybující se obraz. Lze jej chápat jako určitý druh audiovizuálního umění. Toto umění je kombinací promítání optického efektu a dokonale odpovídající hudby na odpovídající plochy na k tomu určených prostorách. (Ševcová, 2014, s. 7 – 9)

K videomappingu je nutný správný výběr plochy a velmi kvalitní technické vybavení. Mezi základní technická zařízení patří hlavně výkonné projektory a programová vybavení. Stále častěji se s tímto druhem umění setkáváme uvnitř muzeí, galerií a na jiných veřejných objektech. (Ševcová, 2014, s. 7 – 9)

3.8.1 Historie

Videomapping se v České republice dostává do povědomí veřejnosti zejména v posledních sedmi letech. Videomapping je vlastně nový druh audiovizuálního umění, které v současné době zažívá obrovský rozvoj nejen na území České republiky. (Ševcová, 2014, s. 7 – 9)

První znaky související s kořeny videomappingu můžeme nalézt již v době pravěké. Lidé tehdy pozorovali hru světla a stínů, které dopadaly z ohně na stěny jeskyně. V době Osmanské říše vzniklo tzv. stínové divadlo, které bylo velmi oblíbenou zábavou tehdejší společnosti. Ve starověké Číně se bavili specifickou světelnou hrou za použití keramických nádob. S nástupem renesance a baroka se iluze začíná propojovat s perspektivou vytvářející ze sbíhavosti prostoru celistvý obraz. (Ševcová, 2014, s. 7 – 9)

Lze tedy říci, že začátek videomappingu je možné nalézt u ohně a stínů, které ho vytvářely v kombinaci s bujarými zpěvy. Nyní, díky moderní technologii, se převádí stíny do podoby složitých digitálních obrazců, které se promítají na moderní stavby. (Ševcová, 2014, s. 7 – 9)

Videomapping je skvělým příkladem spojením moderních technologií a architektury. Pomocí videomappingu lze zatraktivnit památky a přenést je do povědomí i mladším generacím. Jak například ukázal videomapping orloje v Praze, který během představení

ukázal jeho historii a diváci se i podívali „dovnitř“ orloje. Taky je to další možnost jak se „ukázat světu“.

Proto je videomapping důležitým milníkem jak v kultuře, tak i v oblasti informačních technologií, díky jeho složitosti.

3.8.2 Současný videomapping

Pro přípravu kvalitní projekce je nutná znalost scény. K dokonalému splynutí světelného divadla se scénou se často vytvářejí 3D modely budov nebo fasád domů. Výsledek poté připomíná sekvence filmu, ve kterém se prolíná reálná kulisa s virtuálním dějem. Z fasády domů se například vynořují cihly, z oken vykukují lidé a ze střechy stékají vodopády. (*Videomapping*, 2016)

Předpokladem 3D dojmu je hra s umělými stíny. Objekt, který je v popředí, je ve skutečnosti tvořen světlem, nemůže vrhat stíny. Hloubku prostoru lze vykreslit i imitací stínů objektu, kam by měly jeho stíny od nepravého světelného zdroje padat, tam skutečný zdroj světla nezasvítí. Výchozí situace je totiž tma, kam se přidává světlo a stín vzniká jeho ubíráním. (*Videomapping*, 2016)

Nejčastěji se videomapping používá pro zatraktivnění kulturních událostí a festivalů. Jedna z nejvýznamnějších událostí, při které byl videomapping představen široké veřejnosti, byla projekce na Staroměstský orloj u příležitosti 600. výročí jeho vybudování. (*Videomapping*, 2016)

Obr. č. 29 – Videomapping orloje (*Video-mapping orloje každou sobotu*, 2011)

3.8.3 Shrnutí

Proč ne, i pomocí videa lze připravit krásné představení. Důležitost kladená na smysl videoprojekce u každé tvorby, je perfektní. Ta hloubka tvorby, kdy se může člověk dozvědět něco navíc o historické budově, na které je prezentace vytvořena, či jen sledovat barevné spektrum prolínající se danými motivy a u toho poslouchat přesně zakomponovaný doprovod hudby, jedním slovem – dokonalost.

3.9 LIGHT ART

Světlo v umění je určitou formou vizuálního umění, kde se světlo stává hlavním multimediálním prvkem. Světlo hrálo ve výtvarném umění od počátků významnou roli, nejprve bylo používáno pro své architektonicko-estetické účinky. Postupně se světelné záření prosadilo ve volném i klasickém umění. Díky rozvoji umělého světla se rozvíjel i light art, který umělci při současných technologických možnostech umožňuje neomezenou volnost. (*Umění světla – light art*, 2010)

3.9.1 Historie

Kolem 4. století našeho letopočtu se objevuje jeden z prvních způsobů využití světla v umění, za ten je považována vitráž. Okenními skly vitráže prochází různě barevné světlo a vytváří tak v interiérech kostelů či mešit zajímavou atmosféru. Dále je známé použití stínohry, kde stíny vytvářely jakousi iluzi pohyblivých obrazů. Významný převrat začíná ale až s nástupem umělého světla, kdy je umělecká práce a možnosti se světlem rozšířené natolik, že se světlo stává hlavním vyjadřovacím prvkem. (*Umění světla – light art*, 2010)

3.9.2 Dan Flavin

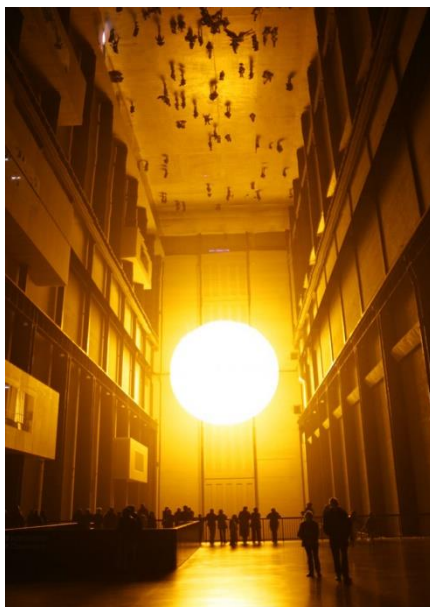
Představitelem light artu je Dan Flavin, americký minimalistický umělec druhé poloviny 20. století, který se proslavil využitím různě barevných světelných trubek, hadic a zářivek. Své umělecké kompozice konstruoval nejdříve ze žárovek a potom ze žárovkových těles různých barev, tvarů a délek. Jeho díla byla výlučně tvořena světlem a vjemovým působením barev. Ve světelných instalacích používal čtyři tóny bílého světla – studené, teplé, denní a měkké, pak modrou, červenou, zelenou, žlutou, růžovou a ultrafialovou barvu. Nenavrhoval pouze izolované objekty, ale významnou roli u něho naopak hraje prostor, světlo diváka vtáhne do nitra díla a má tak pocit, že se stává jeho součástí. Jeho tvorba je pozoruhodnou světelnou architekturou, kde se spolu snoubí geometrické konstrukce s působením barevných odstínů. (*Umění světla – light art*, 2010)

Obr. č. 30 – The Menil Collection's Dan Flavin
(*Reflect in the light of the Menil's Dan Flavin Installation*,
2014)

3.9.3 Olafur Eliasson

Dalším umělcem je Olafur Eliasson, původem z Dánska, který žije v Berlíně. Tento umělec se zabývá světelnými instalacemi, kterými upozorňuje zejména na vnímání místa a sebe sama. Jeho nejznámější prací je *The weather project*, která byla instalována v Londýně v roce 2003. Eliassona k vytvoření tohoto díla inspirovalo, že lidé v Británii obvykle zahajují konverzaci na téma počasí. Instalace je tvořena polokruhem skládajícím se ze stovek žárovek, které vyzařují jasně žluté světlo a připomíná tak sluneční kotouč. (*Umění světla – light art*, 2010)

Obr. č. 31 – *The weather project*
(*The weather project*, 2014)

Mezi jeho další významné instalace patří např. *Your black horizon*, která je umístěná v černé čtvercové místnosti s jedním zdrojem světla v úrovni očí diváka. Tenký paprsek světla postupně mění svou barvu, přechází od červeného odstínu do modrého. (*Umění světla – light art*, 2010)

Obr. č. 32 – *Your black horizon* (*Port*)

Obr. č. 33 – *Your black horizon*
(*Lentos Museum Of Modern Art*)

3.9.4 James Turrell

James Turrell je americký umělec, který pracuje s prostorem a barvou prostřednictvím světla, jehož pomocí se snaží zvýšit vizuální vnímání diváka. Mezi jeho nejvýznamnější instalaci patří *Wolfburg Project* v Německu, který sestává ze dvou prostorů, mezi kterými se diváci pohybují po rampě, která se nachází ve středu místnosti mezi prvním a druhým patrem. Světlo v místnosti mění svoji sílu a barevnost. (*Umění světla – light art*, 2010)

Obr. č. 34 – *Wolfburg Project*
(*Weltbekannter Lichtkünstler*, 2009)

3.10 SVĚTELNÉ GRAFFITI

Světelné graffiti neboli umění světla či malování světlem, je nový druh umění, vzniklý na počátku 21. století. Jde o použití mnoha zdrojů světla, od sirek až po LED diody, s nimiž se malují graffiti přímo na čočky fotoaparátu. Díla vznikají s dlouhou dobou osvětlení v zatmaveném prostředí a osvětlení může trvat i několik hodin. Světelné graffiti je třeba fotografovat s pomalou clonou a kvůli stabilitě samozřejmě se stavivem. (*Nádhera: parádní světelné graffiti*, 2009)

3.10.1 Michael Bosanko

Tento umělec z Walesu vytvořil tento bez pochyby nový umělecký druh. Pomocí zabarvených lampiček a digitálního fotoaparátu vytváří skvostné světelné graffiti. K vytvoření těchto impozantních graffiti předchází pětiletý vývoj a vytrvalost umělce. (*Bomba! Znáte světelné graffiti?*, 2009)

Michael Bosanko, žijící a působící v Cardiffu, vytvořil většinu svých graffiti právě v jeho okolí. K jeho tvorbě vybírá hlavně nedokonalá prostředí, aby vynikla světelná show a divák se nezaobíral pozadím. (*Bomba! Znáte světelné graffiti?*, 2009)

Každého hned jistě napadne, že jeho díla jsou upravovaná v editačních programech, ale tohle umělec rezolutně odmítá. Ke své tvorbě mu doopravdy stačí jen digitální fotoaparát, lampičky a barevné filtry. Samotné vytváření vzniká v rámci pár minut až několika hodin. (*Bomba! Znáte světelné graffiti?*, 2009)

Tvorba má podle umělce vyjadřovat až mimozemský pocit. Sám říká, že ho baví vytvářet inspirativní umění a to se mu jistě daří. Jeho tvorba uchvátila nejen v jeho rodné zemi, svoje exhibice začal prezentovat po celém světě. (*Bomba! Znáte světelné graffiti?*, 2009)

Jak říká sám Bosanko: „*Užil jsem svých lamp, jako malíř užívá svých štětců.*“

Obr. č. 35 – Světelné graffiti s autem
(*Michael Bosanko*, 2015)

3.10.2 Jan Wöllert, Jörg Miedza

Němečtí umělci Jan Wöllert a Jörg Miedza jsou představitelé organizace Light Art Performance Photography a zajímavostí je, že nejsou profesionální fotografové, mají to pouze jako zálibu. I tito umělci dávají důraz na to, že fotografie nejsou dodatečně upravené v počítači. (*Nádhera: parádní světelné graffiti*, 2009)

Obr. č. 36 – Světelné graffiti
(*Jan Leonardo Wöllert and Jörg Miedza* [9], 2011)

3.10.3 Shrnutí

Show. Jak jinak nazvat tuto světelnou krásu.

Jaká je spojitost s klasickým graffiti není třeba více vysvětlovat. Je zřejmé, že jde o tvoření graffiti pomocí světla, fotoaparátu a umu autora. Tento moderní druh umění posouvá

pojem graffiti zase do jiných výšek. Další stanice graffiti. Kde asi skončí pojem graffiti? Ale proč by vlastně měl někdy končit. Vždyť každá nová forma je zábava a zanedlouho jistě přijde další nový nápad v pojmu graffiti.

3.11 GRAFFITI

Slovo graffiti pochází z latiny, graphĕre, což znamená psát, ale má vztah k italskému graffito pro nápis nebo design; podstatné jméno doslovně znamená "škrábnutí". Oxford Dictionary (2013) definuje graffiti jako "písmo nebo kresby naškrábané nebo nastříkané nelegálně na zeď nebo jiný povrch ve veřejném místě". (White, 2011, s. 2)

Každé velkoměsto, každý obyvatel, graffiti² zná, nebo má. V naší domovině tomu není jinak. Jistě každý viděl různá písmena či obrazy namalované, nastříkané, vyryté či jiným způsobem prezentované graffiti v různých částech města. Bez nadsázky můžeme říci, že se s graffiti setkáváme každý den bez ohledu na prostředí. (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 148 – 149)

Klasický pojem graffiti označuje určitý druh umění, vytvářející výtvarná díla pomocí sprejů či lihových fixů. Díky technice a tvorbě v ulicích, z 95 % na nelegální ploše, se dostávají tvůrci často do problémů se zákonem. *„Kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou či jinou látkou, dopustí se trestného činu poškození cizí věci dle § 228 odst. 2 trestního zákoníku, za což mu hrozí trest odnětí svobody až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Od 1. července 2001 je sprejerství postihováno jako trestný čin bez ohledu na výši způsobené škody. Do té doby bylo nutno zkoumat výši škody a méně závažné přestupky byly posuzovány jako přestupek.“* (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 148 – 149)

Všichni vnímáme tvorbu graffiti a klademe důraz na jejich umístění a samozřejmě vzhled. Ovšem samotné tvůrce, či umělce jako fyzické osoby neznáme, kromě samozřejmě známých umělců, kteří se hlásí ke svým dílům a tvoří legálně, ale o nich zde pojednáno nebude. Sami writeři o sobě říkají, že „jsou všude a nikde“. Věta vychází z jediné věci, chtějí mít svá díla všude, ale nechťejí být prozrazeni jako fyzická osoba. Jsou si určité vědomi, že jde o ilegální tvorbu. Tvoří proto v noci, oblečení do tmavé barvy, na hlavě kšiltovku či kapuci a samotná tvorba trvá několik málo minut. Když je tvorba více časově náročná, vrací se k ní po určité odmlce, zmenšují tím riziko dopadení. O osobní reklamu mimo svojí subkulturu writeři příliš nestojí. Navíc netvoří formální skupiny, ale stejně jako u street artu se domlouvají pomocí své tvorby, např. nepatrnými hesly se domlouvají na čase a místě další tvorby. (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 148 – 149)

² Synonymně grafiti, graffity, graphs, graff či gráfo

3.11.1 Historie graffiti

První záznam „moderního stylu“ graffiti najdeme již ve Starověkém Řecku, přesněji ve městě Ephesus, dnes lokalita Turecka. Graffiti ukazuje otisk nohy a také čísla. (White, 2011, s. 2)

Obr. č. 37 – Graffiti ve starověkém
Řecku, městě Ephesus
(*History of Graffiti*, 2014)

Díky graffiti se zachovala některá slova a jména z mayské a vikingské kultury, ale také z renesance. Starověké egyptské stavby taky zahrnovaly prvky graffiti. Palác Merneptah, například, byl postaven na oslavu faraónů a syny boha Ra. Vchod, sloupy, a dveře byly tvořeny z masivních kamenů strážců a bohů. V křesťanství věřící vyrývaly rybu, symbol Ježíše Krista, u slavnostních nástěnných maleb. (White, 2011, s. 3)

Dějiny moderního graffiti, se začali psát v první polovině 20. století v USA. Tehdy se používali určité barevné značky, jako ohrazení teritorií gangů a hranic sociálních ghett. Rozměr moderního graffiti, tak jak ho známe dnes, dal až newyorský poslíček Demetrius, známý jako Taki. Historie moderního graffiti spadá k němu a bude dále blíže popsána v kapitole, která je umělci věnována. (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 153)

3.11.2 Motivace

Motivací pro tento druh umění je nepřeborné množství. Zmapování a interpretace je důležitá pro pochopení subkultury, komunikaci, ale i pro vzájemnou spolupráci. Zde jsou uvedeny příklady motivace. (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 163)

- Ideová rebelie, vyargumentované pohrdání systémem
- Pubertální excentrická revolta a vzdor autoritám
- Touha porušovat zákony, zažít adrenalin a dobrodružství

- Šance zviditelnit se v kolektivu, upoutání pozornosti
- Potřeba uznání druhých
- Potřeba prosadit se a dosáhnout úspěchu
- Tvorbou chtějí potlačit hendikep z běžného života
- Potřeba se seberealizovat
- Nespokojenost se životem
- Zábava a hra, relaxace
- Využití příležitosti, tvorba z nudění se
- Tlak kolektivu
- Hledání přátel, potřeba komunikovat
- Psychická závislost na tvorbě graffiti (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 162 – 163)

3.11.3 Techniky graffiti

Základní a nejčastější technika jsou jistě spreje s různými typy trysek a širokou barevnou škálou, dále fixy a zvýrazňovače, rytí a leptání do skla, akrylové barvy nanášené štětcem, latexové barvy s válečkem a teleskopickou tyčí využívaná na velkorozměrová díla, šablona a jistě další méně známé techniky. (*Graffiti – Techniky*, 2016)

3.11.4 Styly graffiti

Následující kapitola stručně popisuje základní styly graffiti, které jsou doplněny o konkrétní ukázky.

3.11.4.1 Tag style (tagging)

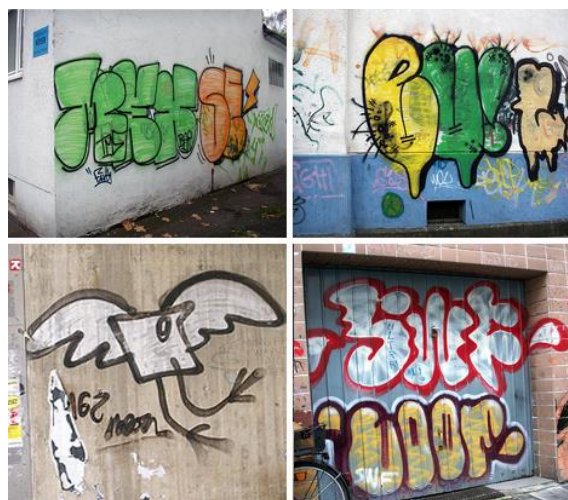
Tag style představuje writerův podpis vytvořený osobitým stylem jemu vlastním, kterým se zvětňuje na zdích a veřejných místech. Jde vlastně o nejstarší techniku graffity. Cílem tohoto stylu je zpopularizovat writerovo jméno nejlépe tak, aby bylo viditelné téměř na každém „rohu“. Zpočátku šlo čistě o podpis, který se příliš nelišil od ostatních, avšak v dnešní době se writer identifikuje pouze na základě jeho tagu. Každý writer má totiž svůj vlastní styl psaní jednotlivých písmen. (*Graffiti styly*, 2008)

Obr. č. 38 – Tag style
(*Graffiti Designs & Styles: Tagging,
Bombing and Painting*)

3.11.4.2 Throw up

Throw up spočívá v zanechání jasně rozpoznatelného podpisu, který se ale maluje. Tento styl se často používá u tzv. bombingu. Samotný proces malování by neměl trvat déle jak dvě minuty. Malování hlavních rysů throw up bývá nejčastěji prováděn jedním tahem. Tvary písmen vytvořené tímto stylem jsou podobné bublinám či mrakům. (*Graffiti styly*, 2008)

Obr. č. 39 – Throw up
(*Graffiti Designs & Styles: Tagging,
Bombing and Painting*)

3.11.4.3 Blockbuster style

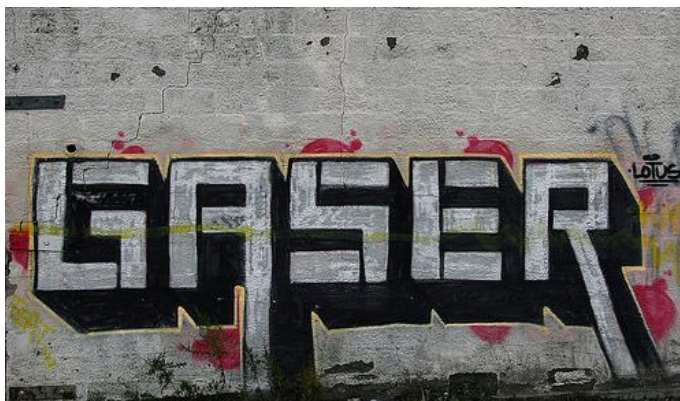
Jde o další způsob malování tvarů písmen. Hlavním rysem tohoto stylu jsou poměrně snadno čitelná písmena, která jsou kreslena v pravoúhlých či rovnostranných křivkách. Blockbuster style nenabízí mnoho alternativ pro modelování, proto je možné ho dodnes vidat v takřka nezměněné formě. Tato technika je v dnešní době stále velmi často používána, můžeme ji sledovat na železničních vagónech či autech. (*Graffiti styly*, 2008)

Obr. č. 40 – Blockbuster style
(*Graffiti Designs & Styles:
Tagging, Bombing and Painting*)

3.11.4.4 Simple style

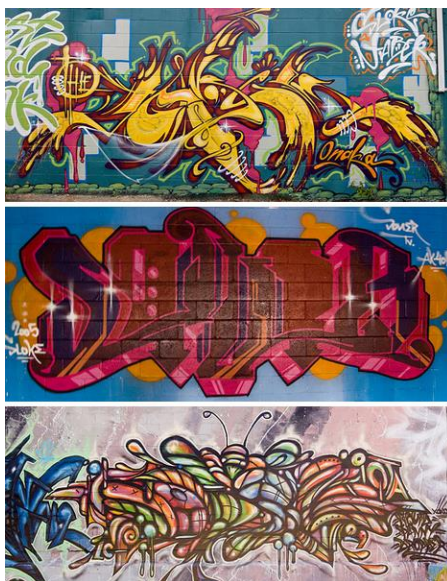
Jak už název napovídá, jde o základní techniku a první krok pro každého začínajícího writera. Charakterizuje se nekomplikovanými tvary písmen, která jsou modelována odděleně, ale měla by vykazovat jednotnost. V tomto stylu je základním předpokladem vytvoření si vlastního osobitého způsobu malování. Simple style je často používán při podepisování crew nebo také při psaní delšího textu. (*Graffiti styly*, 2008)

Obr. č. 41 – Simple style
(*Graffiti Aesthetics 2: Learning to See*, 2007)

3.11.4.5 Wild style

I zde se dá z názvu odvodit, že se jedná o již náročnější techniku. Písmena mají komplikovanější tvary, prolínají se mezi sebou v mnoha směrech, což se odvíjí od fantazie writera. Odnoží tohoto stylu, který je populární hlavně u hip hopové komunity, je tzv. semi wild style, který není na rozdíl od wild stylu časově náročný a samotná kresba vypadá vizuálně velmi efektně a čitelně. Kdežto wild style klade důraz na komplikovanější písmena, sestavování chaotických linek a na doplňující prvky a ozdoby. Písmena jsou sice důmyslněji spojena, ale také méně čitelná. (*Graffiti styly*, 2008)

Obr. č. 42 – Wild style
(*Graffiti Designs & Styles:
Tagging, Bombing and Painting*)

3.11.4.6 Complex style

Tento styl navazuje na wild style. Charakterizuje se více ozdobami, propojením, překrýváním obrysů, zrcadlovými efekty apod. Tento styl nechává writerovi větší svobodu ve způsobu malování písmen a v nedodržování pravidel zachovávajících abecedu. (*Graffiti styly*, 2008)

3.11.4.7 3D style

Tento druh stylu je naprosto odlišný od výše popsaných a zároveň velmi kontroverzní. Neobjevují se zde žádné tradiční rysy. Někteří považují 3D style za vrchol, jiní se domnívají, že ten, kdo maluje 3D, již není writer, ale umělec – malíř. (*Graffiti styly*, 2008)

3.11.4.8 Own style

Tento styl se neřadí do tradičních graffiti stylů. Do této skupiny se zahrnují writeři, kteří se nebojí experimentovat a zařazovat do svých maleb nové prvky do té doby nepoznané. Na první pohled se může zdát, že graffiti těchto writerů patří pod určitý styl, ale tyto kresby v sobě skrývají osobité kouzlo každého writera, které lze rozpoznat na první pohled. Tento styl je také nazýván tzv. country style (Švédsko) nebo tzv. city style (Berlín, Paříž apod.). (*Graffiti styly*, 2008)

3.11.5 Základní slovník pojmů

Do světa umělců street artu neodmyslitelně patří také jejich specifický slovník. Pro vytvoření představy je zde uvedeno několik základních pojmů, které jsou typické pro komunikaci mezi umělci:

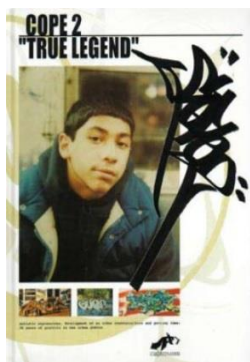
- Bachař – člověk nesprejující, ale hlídající sprejery před případným nebezpečím např. policie, většího počtu procházejících lidí atd.
- Can – plechovka spreje
- Cap – tryska na spreje
- Check – uznání druhého writera za dobrý piece (slovo má stejný význam ve více případech)
- Chrom – stříbrné graffiti, zvýraznění uhlu stínů
- Crew – skupina writerů, která pracuje společně
- Guru – učitel
- Máselnice – crew nebo writer známý tím, že svede nebo dělá pouze tagy
- Oneman barevný wholecar – barevné graffiti přes celou plochu vagonu vytvořené jedním writerem, obecně to můžeme pokládat za vrchol nelegální tvorby writera
- Panel – graffiti na vagonu vlaku
- Piece – barevné graffiti, důraz na tvary písma a celkovou barevnou kompozici
- Sketch – skica (náčrtek graffiti na papír)
- Strup – podtržení tagu
- Sýrovice – crew nebo writer známý tím, že dělá jenom legální zdi
- Tag – podpis writera pseudonymem, důraz na kompozici a stylizaci
- Trow-up – rychlé graffiti, důraz na jednoduchost
- Toy – nezkušený začátečník, hanlivé označení

- Wholecar (WC) – graffiti přes celou plochu vagonu
- Writer – člověk, který vytváří graffiti
- XeroxBoy – začátečník, který kopíruje styl od jiné crew / writera (*Slovník základních pojmů*, 2008)

3.11.6 Fernando Carlo

Významným představitelem graffiti je Fernando Carlo, známý jako „Cope2“. Narodil se roku 1968 v Jižním Bronxu ve státě New York. Od malička měl pouze jednoho přítele, známého pouze jako „Kope“, který ho právě ke graffiti přivedl. Odtud je i jeho umělecká přezdívka „Cope2“ – kdy pouze změnil počáteční písmeno „K“ na „C“ (Carlo) a přidal číslovku „2“ (druhá generace tohoto umění). Již od svých 10 ti let je Cope2 úspěšný a znají ho po celém Kingsbridge v New Yorku. Bohužel se povaha tohoto umění podepsala na chování Carlova nejlepšího přítele „Kope“, a po několika menších přestupcích přišly i velké trestné činy, jako například prodej drog nebo držení střelné zbraně. Za tyto přestupky byl odsouzen a od té doby se s Fernandem už nikdy neviděli. Fernando na zatčení také dlouho nečekal, necelý rok poté byl za držení a obchodování s drogami uvězněn. *„(Nějaké informace dokonce hovoří o tom, že hlavní důvod jeho zatčení byly právě graffiti. Newyorské Vandal Squad (státní organizace bojující proti vandalismu) bylo na Fernanda Carlose zaměřeno již delší dobu.)“*

Ve vězení vznikla jeho nejznámější kniha Cope2: True Legend (Cope2: Skutečná legenda), do dnes je tato dvousetsedmdesáti stránková kniha velmi oblíbená (obr. č. 43). Po propuštění se Fernanda ujal jeho bratranec Chico, umělec známý v Kingsbridge jako „Chico 80“. Chico začíná Fernanda brát do podchodů po celém New Yorku, kde ho učí nové kultuře tohoto umění a začlení ho do „graffiti rodiny“. Shromáždil kolem sebe vlastní klan zvaný Kids Destroy, který se přejmenoval na Kings Destroy poté, co se stal králem čtvrté linky metra v New Yorku. Každým rokem se „Cope2“ zdokonaluje, až do té míry, že ho oslovili firmy, jako je Adidas, Converse a magazín Time. (*Biography*, 2014)

Obr. č. 43 - Obal knížky (*Cope 2 - True Legend - Book*, 2005)

Obr. č. 44 - Zed' times (Art)

Obr. č. 45 - Obuv Converse (*Thread: converse cope2 sneakers*, 2006)

Magazín Time mu nabídl odměnu 20 000 dolarů za nakreslení billboardové reklamy ve čtvrti SoHo v New Yorku na Manhattanu, v Houstonu a Woosteru. (obr. č. 44) Na této malbě je zobrazen magazín pokrytý graffiti tagy s nápisem: „Post-Modernism? Neo-Expressionism? Just Vandalism? Time. Know why“, v překladu: „Post-modernismus? Neo-expresionismus? Pouze vandalismus? Time. Ví proč.“. Pro firmu Converse navrhl pár tenisek pod řadou Chuck Taylor All-Star (obr. č. 45) a také firma Adidas použila jeho throw-up na oblečení a obuvi. (obr. č. 46) Dále jeho bublinová písmena, jak se někdy jeho stylu říká, můžeme zahlédnout ve filmu Shrek 3 (obr. č. 47) nebo ve hře Grand Theft Auto IV, zkráceně též GTA IV (obr. č. 48). (*Cope2*, 2016)

Obr. č. 46 – Adidas ([*ARTIST SPOTLIGHT*] *COPE2*, 2013)

Obr. č. 47 – Shrek (*Cope 2 & Jee Up In Shrek 3*, 2008)

Obr. č. 48 – GTA hra (*Celebrating Forefather of Graffiti*, 2011)

3.11.7 Demetrius

Známý jako „TAKI 183“ se narodil v roce 1954 řeckým přistěhovalcům žijícím na předměstí New Yorku. Ke konci 60. let začal pracovat jako pěší doručovatel zpráv a zásilek. Při jednom běžném pracovním dnu si všiml na jedné ze zdí nápisu JULIO 204, v tu chvíli ho tento nápis nechal chladným, dokud nedošel na konec ulice, kde na ceduli, označující čísla ulic, byla právě čísllovka 204. Jsou nepotvrzené informace, že ihned druhý den, kdy měl opět pracovní cestu kolem tohoto nápisu, přidal na začátek ulice svůj tag „TAKI 183“ (obr. č. 49). Čísllovka 183 u Demetriuse také znamenala číslo ulice, ve které žil. (*Biography*, 2009)

Od té doby, kudy chodil, přidával svůj tag na různá místa po celém městě. Zdi, dveře na veřejných záchodcích, hydranty, lavičky v parcích, to byl jen začátek tohoto nového umění, zábavy a životního stylu. Zůstává otázka, proč je známější tag TAKI 183 a jeho autor Demetrius, než tag JULIO 204 a jeho autor? Odpověď je jednoduchá, JULIO 204 svými tagy „zkrášloval“ pouze okolí svého bydliště, zatím co Demetrius objížděl všechna sousedství a dokud mu nedošla náplň ve spreji, podepisoval se! (*Taki 183*)

Každý se tedy začal ptát: „Kdo je sakra TAKI 183?“ Touto otázkou se samozřejmě začala zabývat i média, a jaké jiné médium, než právě The New York Times dalo všem jasnou odpověď, představilo Demetriuse ve svém článku a rázem z něho byla celebrita. V té době také vzniklo první pravidlo graffiti – „Piš své jméno!“ Situace brzy vypadala tak, že chtěl mít každý svůj tag a chtěl ho zvětšit na každém místě, kterým procházel. Mladíkům už v té době nestačily malé plochy, začali popisovat automobily, autobusy, vlakové soupravy, apod. Bohužel se časem z jednoduchého tagu začal stávat piece, poté složitější throw up a nakonec i wholecar či wholetrain. (*Biography*, 2009)

V roce 1985 byl natočen film *Turk 182*, který je inspirován životem TAKIHO 183. V roce 2009 byl spuštěn web www.taki183.net, kde najdeme především informace o jeho životě a jeho tvorbě. (*Taki 183*)

Obr. č. 49 – Ukázka tagu "TAKI 183"
(*Celebrating Forefather of Graffiti*, 2011)

3.11.8 Jean-Michel Basquiat

Známý jako „SAMO“ se narodil v prosinci roku 1960 v Brooklynu v New Yorku. Jeho otec pocházel z Haiti (kde byl ministrem vnitra) a jeho matka pocházela z Brooklynu. Díky vlivu svých rodičů se naučil velmi rychle anglicky, španělsky a francouzsky. Již od malička se rád věnoval malování, v čemž ho podporovala hlavně jeho matka. (*Jean-Michel Basquiat*, 2008)

Ve škole City as School v New Yorku se seznámil s přáteli Alem Diazem a Shanem Dawsonem a s nimi později založili hip-hopovou skupinu jménem Konk. Se svým přítelem Alem Diazem se pak od roku 1977 začali zajímat o graffiti, začali pokreslovat první zdi na Manhattanu v New Yorku, první domy, autobusové zastávky a vagony newyorského metra. Oba kamarádi k podpisům používali značku „SAMO“ (zkratka znamená „same old shit“ – stejný starý sračky). Školu a vlastně i domov opustil těsně před promoci v roce 1978 a začali s Alem a Shanem na ulici prodávat ručně malované pohlednice a trička. Malby na pohlednice i trička kreslil právě Jean-Michel. (*Jean-Michel Basquiat*)

Ten rok vyšla v novinách Village Voice první zmínka o graffiti skupince „SAMO“, kde se psalo především o jejich malbách a textech, které byly v celé západní části Manhattanu. Bohužel nejspíš hlavně tento článek odradil Jeana-Michela od dalšího malování, a tak se na zdech domů, na garážových vratech, městských autobusů a vagonech metra začali objevovat nápisy „SAMO IS DEAD“ (SAMO je mrtvý). (*Jean-Michel Basquiat*)

Basquiat spolupracoval s mnoha významnými umělci té doby – s Keithem Haringem (pouliční umělec), Julianem Schnabelem (malíř a režisér), Francescem Clementem (malíř) a mnoha dalšími. Jeho přítelkyní byla v roce 1982, dnes již světově známá zpěvačka, Madonna. Téhož roku poznal Andyho Warhola (známý umělec, filmový tvůrce a grafik), se kterým vytvořil řadu zajímavých uměleckých děl. Od roku 1987, zřejmě v souvislosti s úmrtím Warhola, se začala opět projevovat jeho závislost na heroinu a kokainu, které začal brát již po odchodu z domova a v roce 1988 na předávkování těmito drogami zemřel. (*Jean-Michel Basquiat*, 2008)

V roce 1996 natočil Basquiatův, již v textu zmiňovaný, přítel Julian Schnabel film Basquiat. V roce 2007 se prodalo v aukci jedno z Basquiatových děl za 14,6 milionů dolarů. (*Jean-Michel Basquiat*)

Obr. č. 50 – Fotka s Andy Warholem
(WARHOL AND BASQUIAT – PLAY IT
AGAIN, SAM!)

Obr. č. 51 – Nápis "SAMO IS
DEAD" (Jean Michel Basquiat
Bio: Graffiti Artist Turned
Sociopolitical Force)

3.11.9 Rozhovor – SAON

Druhý rozhovor byl veden s graffitovým umělcem, který dodává zajímavou tvář libereckým zákoutím. Tento umělec je známý pod pseudonymem SAON, avšak jeho skutečná totožnost je veřejnosti dosud skryta. Stejně jako prvního – street artového – umělce jsem si vybral SAONA kvůli jeho tvorbě v Liberci a osobitému přístupu.

Kolik ti je let?

Přes třicet.

Jaké máš vzdělání a co máš za práci?

Mám uměleckou školu a v tomto oboru se pohybuji i v současnosti.

Jak si přišel ke graffiti?

Od mala koukám kolem sebe a všímám si zajímavých věcí. A taky rád provozuji netradiční aktivity a rád tu po sobě něco zanechám. Tak jsem začal tvořit.

Jak dlouho tvoříš a kde?

Své jméno dělám přibližně od roku 2002. Tvořím tam, kde mi to přijde zajímavé anebo kde to dotvoří místní atmosféru.

Čím a jak tvoříš? Připravuješ si tvorbu doma, než vyjdeš do ulic?

To záleží na momentální situaci. Nejčastěji spreji, někdy válečkem, jindy štětcem a vůbec vším možným, co dokáže zanechat stopu.

Tvorbu si nepřipravuju doma, pokud tedy nejde o nálepky a podobně. Víceméně si skeče nedělám. Maluju hodně z hlavy.

Baví mě malovat podle toho, jaká je zrovna situace a rozpoložení. Přijde mi to více osobité.

Proč přezdívka SAON?

To je jen takový shluk písmen, který má za úkol zaujmout, vrýt se divákovi do podvědomí a vyvolávat otázky sám o sobě. Prostě mě to tak baví, proto je to můj nick.

Spolupracuješ s někým v oboru?

Ano, občas i s někým spolupracuji. Nejčastěji při společné práci někde na „legálu“ anebo při zakázce. Ale většinou dělám sám.

Tvoříš ilegálně?

Otázka je, co je vlastně legální anebo ilegální? Dělám spoustu věcí a činností. Záleží na úhlu pohledu.

Byl jsi někdy potrestán za svou tvorbu?

Když pominu třeba porouchanou barvu nebo náhlý výkyv počasí, což je v určité situaci opravdu malý trest, tak jsem měl už konflikt se zákonem. Ale tak to je většinou záležitost, co člověka do budoucna vyškolí.

Jaký máš vůbec názor na graffiti? Je to podle tebe umění či vandalismus?

Graffiti dotváří kolorit prostředí, ve kterém žijeme. Někdy nám naznačuje, že všude jsou lidi, jindy zaujímá svým zjevením, a často vyvolává otázky. Graffiti je důležité pro své prostředí i pro život. Někoho irituje, jiného baví. A někdo tím žije. Je to o tom, zanechat dojem. A protože to právě dělám, mám to pochopitelně rád.

Vandalismus je dle mého názoru něco trochu jiného. Graffiti nic nerozbíjí, nikomu neublíží.

V dnešním světě, kde je všudypřítomná reklama opravdu na každém kousku plochy, může být graffiti i formou osvobození, budu sledovat graffiti, ne chladnokrevné reklamy.

Jak tě kontaktoval Dopravní podnik města Liberce a Jablonce nad Nisou na tvorbu graffiti tramvaje a jaké měli požadavky?

To bylo přes známého. Dost jsem váhal, jestli do toho jít, ale tak byla to dobrá možnost, jak něco vyjádřit na plochu, která stále jezdí mezi lidmi. A samozřejmě propagace sebe samého. Požadavek byl: zobrazit budovy, které v Liberci stály, byly architektonicky i svou podstatou velice hodnotné, ale už bohužel neexistují.

Byla tvorba na tramvaji něco jiného od běžné tvorby, kterou děláš?

V první řadě to bylo tematicky něco trochu jiného, než běžně dělám, ale tak vnímal jsem to jako dobrou výzvu. Na tramvaj si člověk zase tak často nezamaluje.

Měl jsi nebo máš nějaký vzor v tvorbě?

Ano, několik lokálních i světových umělců. Jmenovitě třeba Giger, Arcimboldo, Dalí.

Moje bakalářská práce se zabývá pojmem graffiti, co vše vlastně může být graffiti, myslíš si, že např. jeskynní malby, agrosymboly jsou určitou formou graffiti?

Zase záleží i na úhlu pohledu. Určitě to vše něco znázorňuje, zanechává dojmy i vyvolává otázky. Stejně jako graffiti, tak jak ho známe všichni.

3.11.9.1 Shrnutí

Jak společnost vnímá klasické umění graffiti? Negativně. Na jednu stranu s nimi naprosto souhlasím, na druhou stranu zastávám opačný názor. Souhlasím kvůli „umělcům“ zvaným TOY, kteří úmyslně ničí jak soukromé majetky, tak i třeba historické budovy. Tohle ale rozhodně nepatří do umění, jenže takhle společnost vidí tvorbu graffiti, tudíž je těžké jim vysvětlit, že tento pojem má z větší části umělecký podtext. Lidé vidí počmárané zdi, kde výtvor nemá hlavu ani patu, rádoby umělec si koupí v krámě sprej a hned na první vrata se podepíše a myslí si, jak je dokonalý. To je pouze vandalismus a tito lidé by si měli vždy říct zlaté pravidlo: „Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim“. Pravý umělec graffiti si vše připraví dopředu, vytvoří si doma nejdřív skicu a se skicou pak tvoří na legální ploše. Jsou daná pravidla, která musí dodržovat, jenže někteří se drží hesla, že pravidla se musí porušovat a láká je adrenalin z ilegální tvorby. Tudíž je rozporuplné, koho uznat za umělce.

U světoznámých graffiti umělců je jasné, že tvoří legálně, i když ne vždy, ale jak začínali? Samozřejmě ilegálně. A to se dostáváme ke kořenu věci, lidé to odsuzují už od počátku. Graffiti bylo vytvořeno na ilegalitě a tak to lidé budou stále vidět. Jenže utekly desítky let od zrodu a umělci jdou s dobou. Dnes je často radost pohledět na většinu moderní tvorby. Vidím to ve svém bydlišti v Liberci, jak je již zmíněno v úvodu. Tvorba se zde za posledních deset let hodně změnila. Dříve jsem to nevnímal, neuchvátila mě zdejší tvorba, právě naopak, nelíbilo se mi to. Všude jen počmárané domy, parní potrubí apod., ale doslova počmárané, bez smyslu a kreativity. Dnes je to o něčem jiném, samozřejmě že nelegálnost je stále na denním pořádku, ale přibývá umělců, kteří dodávají určitým místům vtip a vylepšení. Za zmínku stojí SAON, se kterým jsem vedl rozhovor a vložil ho do své bakalářské práce.

Když to shrnu, graffiti je pro mě krásný styl umění, baví mě a rád ho sleduji jako formu umění, ne jako formu vandalství.

3.12 Graffiti a jeho vliv na prostředí

Graffiti jako umění, by mělo vytvářet příjemný pocit v prostředí, kde je prezentováno. Cílem je navodit příjemnou atmosféru nezvyklou pro dané místo, přetvořit nevýraznou lokalitu, ale za podmínek respektování vizuality a intimity místa.

„Autoři graffiti přistupují k veřejným plochám jako k prostoru, který patří veřejnosti, tudíž jej vlastní i oni. Eticky takové jednání nelze akceptovat, avšak můžeme pochopit, že motivací k tvoření graffiti není pomsta společnosti či veřejnému prostoru, nýbrž snaha zkrášlit i jejich vlastní veřejný prostor.“ (Hrabcová, 2012, s. 46)

„Proces graffiti umožňuje tvůrcům vzít „cizí“, zpracovat jej, přetvořit a tím si jej přivlastnit. Strategie distance je vyměněna za transformaci „cizího“ na „vlastní“. Writer ovládá nebezpečný „cizí“ prostor, získává si nadvládu nad něčím, co jej ohrožuje. Město se pro účastníky subkultury graffiti stává něčím žádoucím, důvěrně známým prostorem, domovem. Jedinec se díky tvorbě graffiti ztotožňuje s městem, stává se jeho reprezentantem.“ (Hrabcová, 2012, s. 46)

Pro představu jsem vybral pár míst v Liberci, kde graffiti jako umění vkusně doplňuje prostor a zároveň tvorba informuje o daném místě.

3.12.1 „V Kleci“

První příklad najdeme v budově v Pionýrské ulici, poblíž základní školy Dobiášova, ve čtvrti Rochlice. V budově dnes najdeme klub „V Kleci“, kde sídlí organizace Člověk v tísni.

Organizace vytvořila anketu na zvelebování venkovního vchodu budovy, do které se zapojily návštěvníci klubu. Nejzajímavější nápad, posléze realizován, bylo přetvoření vchodu pomocí graffiti. Výrazná armádní zelená barva na zdech vchodu (obr. č. 52), byla přebarvena světle modrým latexem, na který bylo poté vytvořeno graffiti (obr. č. 53-54). (*Graffiti rozzářily klub v Liberci*)

Obr. č. 52 - Vchod do klubu "V Kleci"
(*Graffiti rozzářily klub v Liberci*)

Obr. č. 53 - Vchod do klubu "V Kleci"
s graffiti (*Graffiti rozzářily klub v Liberci*)

Obr. č. 54 Vchod do klubu "V Kleci"
s graffiti II (*Graffiti rozzářily klub v Liberci*)

O tvorbu graffiti se postarali liberečtí writeři Laser a Keb. V pozadí tvorby je zachycené sídliště Rochlice, kde se klub nachází, v popředí jsou děti a také název klubu. (*Graffiti rozzářily klub v Liberci*) Celé graffiti tím vkusně přetvořilo prostor a to bylo zajisté smyslem.

3.12.2 Liberecká graffiti tramvaj

Liberecká graffiti tramvaj je originální výtvar. Tvorba na tramvaji, pod kterou jsou podepsáni writeři Laser, Saon a Roche připomíná pamětníkům všechny stavby z doby minulé, které charakterizovaly „starý“ Liberec. (*Textilana nebo Ještěd? Sprejeři pokreslili tramvaj zbouranými budovami*, 2014)

Obr. č. 55 - Graffiti tramvaj (*Ještěd i Textilana na jednom místě, tuhle tramvaj nepřehlédnete*, 2014)

Známe graffiti vytvářené na vagonech, takzvané panely, které většinou nemají hlubší smysl ani význam. Autoři převážně kreslí na vagony své tagy, popřípadě názvy skupiny své subkultury. Ovšem tvorba na tramvaji, konkrétně na tramvaji, o které se zmiňuji, má úplně jiné poslání. Můžeme říci, že se jedná o jakési informativní graffiti, ve kterém vidíme bývalé dominanty Liberce, na které dnes jen vzpomínáme. Na tramvaji můžeme zahlédnout např. továrnu Textilana či obchodní dům Ještěd, stavby Liberce, které známe dnes již jen z fotografií.

Tramvaj je na očích obyvatelů každý den a připomíná svým ojedinělým vzhledem dobu minulou. Graffiti zachycuje budovy, které byly součástí běžného života. Někteří z nás pracovali v Textilaně, někteří nakupovali v obchodním domě Ještěd a někteří se chodili kochat krásou kostela v Kristiánově. Na to reaguje právě graffiti tramvaj, která bývalé dominanty ukazuje a připomíná.

Zde je konkrétní prostor tvorby, podle mého názoru, vhodně vybrán. Když by chtěli umělci připomenout dané stavby, nejspíše by nevybrali vhodný prostor k tvorbě. Jistě, mohli by vytvořit graffiti kdekoli na zed', ale to by nemělo takový efekt jako na tramvaji.

Dnes na místě, kde stál tovární komplex Textilana, najdeme jen obrovský prostor, který zeje prázdnotou. Jediné, co se zde zachovalo, je tramvajová trať do sousedního města Jablonce. Místo obchodního domu Ještěd najdeme obchodní dům Forum, výplod dnešní moderní a uspěchané doby. Tramvaj, můžeme ji nazvat „graffitová“, projíždí kolem těchto

dvou míst, tak jak tomu bylo dříve a připomíná všem slavné stavby, které možná již padly do zapomnění.

Když si položíme otázku, jestli tramvaj dodržuje intimitu místa, tak musíme říci, že jistě dodržuje. Samotná tvorba není stále na jednom místě, tudíž nikomu nenarušuje osobní prostor a to je cílem každé tvorby umění graffiti.

3.12.3 Shrnutí

Každý vnímá tvorbu graffiti po svém, někteří pozitivně, jiní naopak negativně. Kdo se ale uměním graffiti zabývá a tvoří ho, musí splnit i jistá nepsaná pravidla. Musí respektovat atmosféru místa, ve kterém míní tvořit. Stejně jako architekti, návrháři parků a další, kteří se zaměřují na tvorbu ve veřejném prostoru, by měli důkladně zmapovat cílovou lokalitu. Skvělý nápad a jeho následné provedení je pouze začátek, umělec by měl totiž splynout s místem, kam chce vložit svou tvorbu. A právě výběr vhodného místa je základ úspěchu. Důraz se též klade na to, aby umělci svými díly nezničili lokalitu, ve které tvoří, tím by se totiž dalo snadno sklouznout k vandalismu a to přeci není cílem. Umělec by měl tedy myslet na to, že svým výtvozem chce své okolí zkrášlit, obohatit, zviditelnit či dokonce přetvořit k lepšímu.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Jeskynní malba

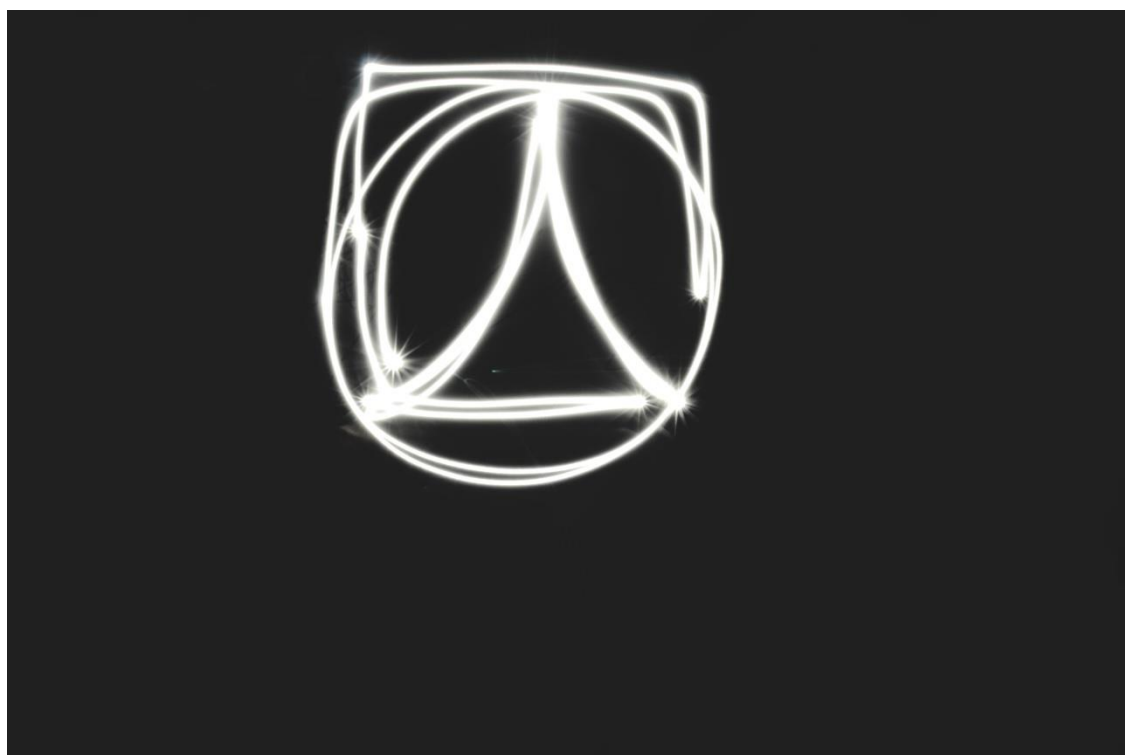
4.2 Agrosymbol

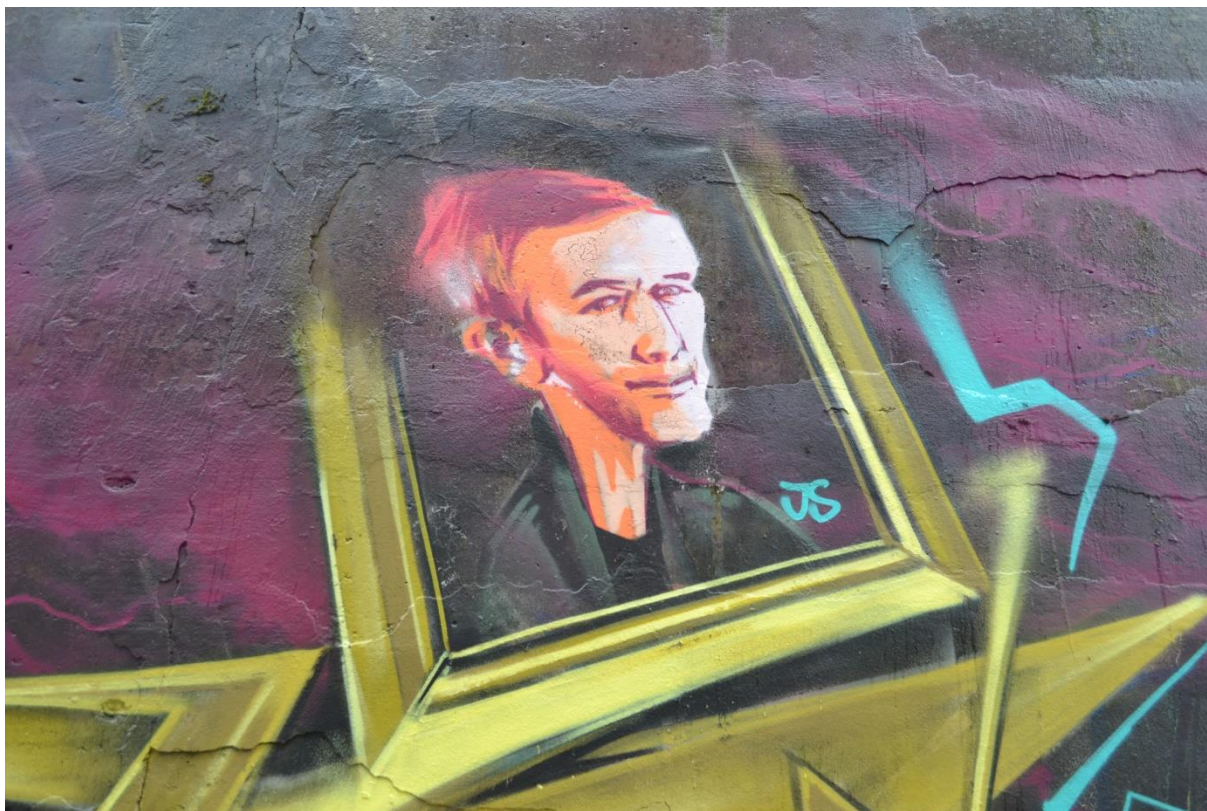
4.3 Piktogram

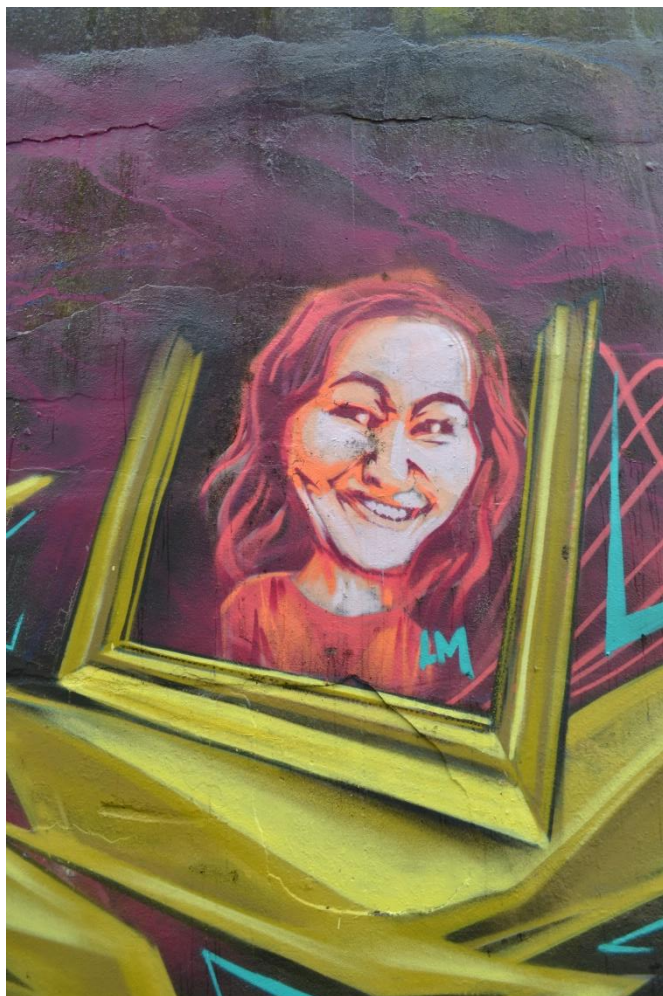

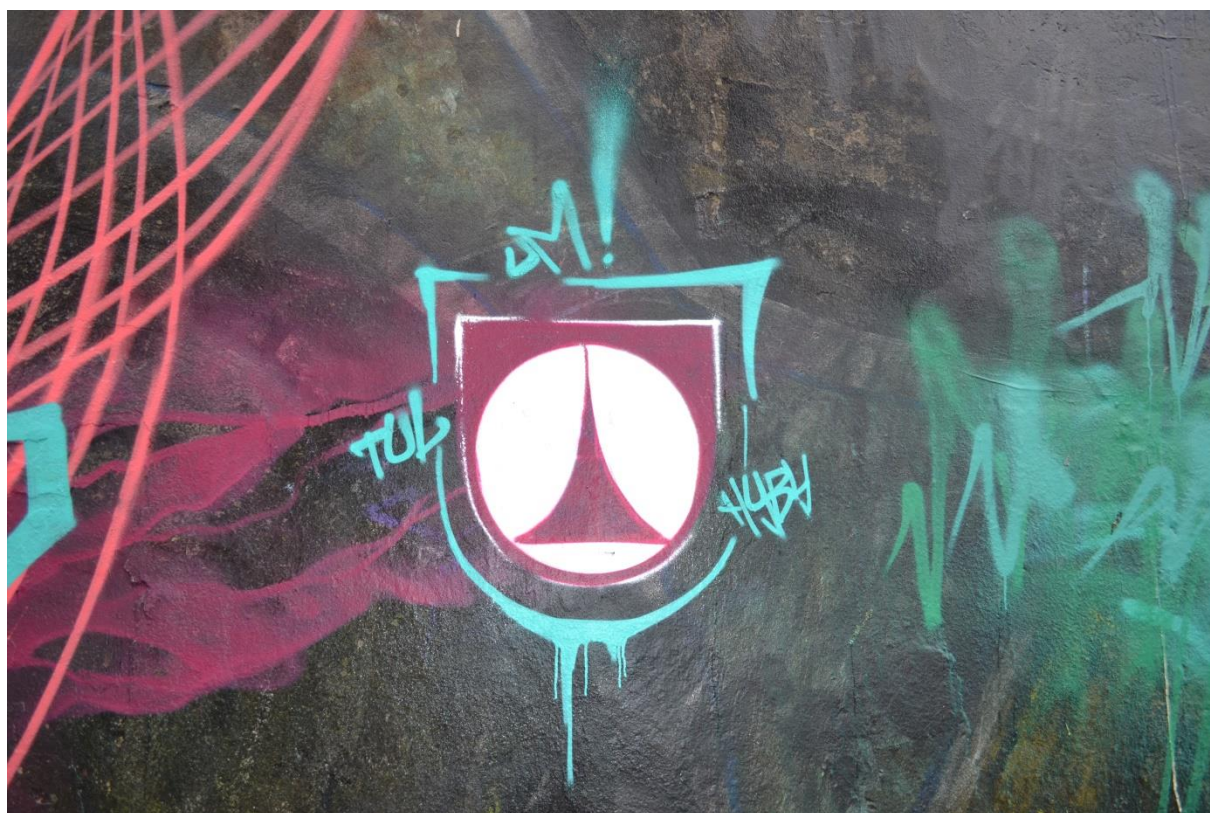
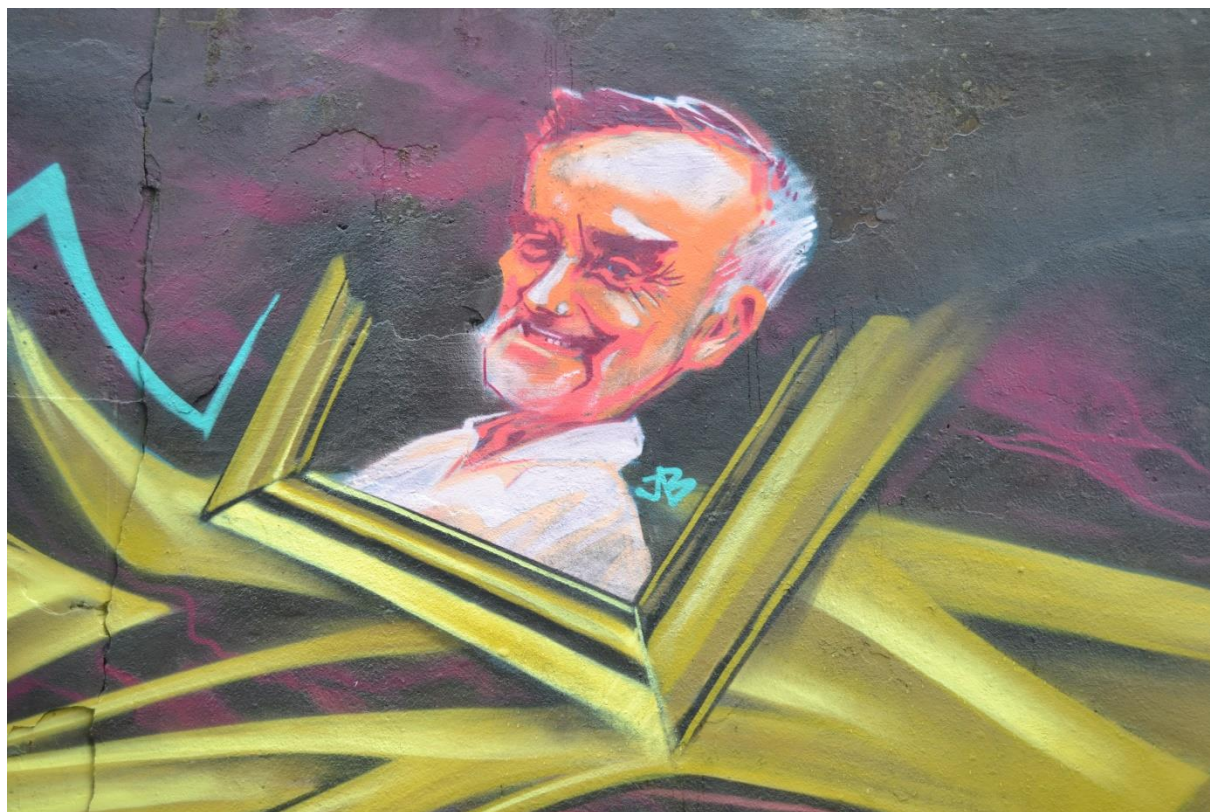
4.4 Světelné graffiti

4.5 Graffitová zeď

5 Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za cíl představit graffiti jako druh výtvarného projevu. V teoretické části byla pozornost věnována nejprve popisu historického předchůdce dnešní techniky street artu – graffiti, za kterého jsou považovány nástěnné, jeskynní malby. Je zde podáno vysvětlení, jaké kresby byly na stěny v jeskyních vyryty, zda a jaké obrazce tvořily, co bylo na kresbách představováno, jaký význam kresby měly nést. Další část je zaměřena na tzv. pouliční umění, tedy street art obecně s vyjmenováním a popisem různých technik. Blíže jsou objasněny postupy umělců, příprava šablon, barev, prostor, předestřena je i významová stránka umění. Všechny tyto vyjmenované druhy street artu autor považoval za důležité zde uvést, aby tak mohla být popsána samotná technika graffiti. Graffiti je tedy výtvarným projevem umělce, který za použití zejména sprejů a fixů vytváří kresby na veřejných místech. Kresbami vyjadřuje svůj názor, často své pocity, nespokojenost, protest.

Počátek novodobého graffiti je časově zařazen do 60. let 20. století, teritoriálně pak do New Yorku, autorství se připisuje umělci jménem Demetrius, vystupujícím však pod přezdívkou TAKI. (kapitola č. 3.11.7. str. 53)

Lze říci, že zřejmě nejznámějším prostorem s graffiti kresbami je tzv. Lennonova zeď v Praze u Kampy. Vstoupila do všeobecného podvědomí i za hranice naší země, je často vyhledávána turisty tuzemskými i zahraničními.

Umělci graffiti jsou spíše mladí, dospívající lidé. Touto osobitou formou projevu vyjadřují své myšlenky, vytvářejí si a prezentují svou identitu, kterou hledají i nacházejí v procesu dospívání.

Do bakalářské práce byly také zahrnuty rozhovory, resp. jejich přepis, se dvěma libereckými umělci. Prvním z nich byl street artový umělec, který používá jako svůj tag kočky tvořené mozaikovou technikou. Druhým byl graffitový umělec, který mimo jiné tvořil graffiti na tramvaje pro liberecký dopravní podnik. Oba umělci mají společné, že pochází z Liberce a to bylo také jedním z důvodů, proč jsem si je vybral pro rozhovor do své práce.

Závěrem tedy lze konstatovat, že v bakalářské práci bylo stanoveného cíle dosaženo, graffiti jako pojem popsáno, vysvětleno také jeho zařazení jako druhu výtvarného umění do street artu. Stejně tak exkurz do historie předestřel vznik a následný vývoj kreseb na veřejně dostupných místech a plochách. Práce je doplněna mnoha obrázky, které velmi vhodně

doplňují text popisující jednotlivé techniky. Svůj přínos pro bakalářskou práci má také parafrázovaný rozhovor s jedním z umělců graffiti. Autor práce závěrem konstatuje, že graffiti mělo a stále má v našem životě místo, ovšem tolerovat a také i obdivovat jej lze jen v případě, že je provozováno na vyhrazených místech. Pokud toto umělci není respektováno, pak není možné tolerance se domáhat, je nutné počítat s restrikcí vůči takovým umělcům. Ovšem nelze opomenout potvrzení faktu, že pro většinu umělců právě to kouzlo zakázaného přináší a dodává koření jejich uměleckému projevu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

10 Gripping street art installations – the clash of realities, [online] [cit. 2016-11-3] Dostupné z: <http://www.widewalls.ch/10-gripping-street-art-installations-the-clash-of-realities/>

Agrosymboly [online] [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <http://www.osud.biz/agrosymboly>

Art [online] [cit. 2016-11-12] Dostupné z: <http://beatlife.net/mid-city-arts-cope2-chor-boogie-beauty-the-beast/>

ARTIST SPOTLIGHT COPE2, 2013. [online] 29. března 2013 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <https://untliddotcom.wordpress.com/2013/03/29/artist-spotlight-cope2/>

Artstacks, [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <https://theartstack.com/artist/banksy/show-me-monet-1>

Art Hard [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.imdb.com/title/tt1865299/>

Banksy, 2016. [online] 21. prosince 2016 [cit. 2016-12-27] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Banksy>

Biography, 2009. [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://taki183.net/#biography>

Biography, 2014. [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <https://xenophyrex.wordpress.com/biography/>

Bomba! Znáte světelné graffiti?, 2009. [online] 13. února 2009 [cit. 2016-12-20] Dostupné z: <http://magazin.cz/lifestyle/3277-malovani-svetlem>

Brad-downey, [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.ekosystem.org/tag/brad-downey>

Canvas Print Description, [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <https://www.icanvas.com/canvas-print/nighthawks-2124#1PC3-12x8>

Celebrating Forefather of Graffiti, 2011. [online] 22. července 2011 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2011/07/23/arts/design/early-graffiti-artist-taki-183-still-lives.html>

Cope2, 2016. [online] 27. září 2016 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Cope2>

Cope 2 & Jee Up In Shrek 3, 2008. [online] 12. června 2008 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://senseslost.com/2008/06/12/cope-2-jee-up-in-shrek-3/>

Cope 2 – True Legend – Book, 2005. [online] 1. března 2005 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://daim.org/site/2005/03/cope-2-true-legend-book/>

Crop Circles, 2006. [online] 23. března 2006 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://ufologie.patrickgross.org/htm/croppgvid97.htm>

České „nej“, 2006. [online] 5. srpna 2006 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/ceskenej/turisticke-znaceni-v-cesku-patri-mezi-nejdokonalejsi-a-nejhustsi-sit-na-svete>

Ganz, Nicholas, Marco, Tristan, 2009. *Graffiti World*. Londýn: Thames & Hudson. ISBN 9780500514696

Graffiti, 2008. [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: http://www.zsstipa.cz/akce/2007_2008/graffiti/graffiti.htm

Graffiti Aesthetics 2: Learning to See, 2007. [online] 18. srpna 2007 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: http://www.thevalve.org/go/valve/article/graffiti_aesthetics_2_learning_to_see/

Graffiti Designs & Styles: Tagging, Bombing and Painting [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://weburbanist.com/2009/09/24/graffiti-designs-styles-tagging-bombing-painting/>

Graffiti rozzářili klub v Liberci [online] [cit. 2017-1-12] Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/cs/clanky/graffiti-rozzarili-klub-v-liberci>

Graffiti styly, 2008. [online] [cit. 2016-11-12] Dostupné z: <http://graffiti7.webnode.cz/graffiti-style/>

Graffiti – Techniky, 2016. [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.tag2.estranky.cz/clanky/graffititechniky.html>

Graffiti-Torn-Posters-Wall [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://antonyz.com/graffiti-torn-posters-wall/>

Hello my name is, 2016. [online] 2. března 2016 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <https://www.theodysseyonline.com/my-name-is-yerim>

History of Graffiti, 2014. [online] 19. března 2014 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.nimball.com/home/history-of-graffiti>

Hitotzuki, 2016. [online] 12. srpna 2016 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.hitotzuki.com/gallery/>

Hrabcová, Stanislava, 2012. *Novodobé graffiti jako součást a reflexe postmoderní kultury*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně

Christie's, 2003. [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.christies.com/lotfinder/Lot/banksy-b-1975-space-girl-with-4976494-details.aspx>

Jan Leonardo Wöllert and Jörg Miedza [9], 2011. [online] 30. března 2011 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <https://ashleighberryman.wordpress.com/2011/03/30/jan-leonardo-wollert-and-jorg-miedza-9/>

Jean-Michel Basquiat [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.basquiat.com/artist.htm>

Jean-Michel Basquiat, 2008. [online] 15. ledna 2008 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=139

Jean Michel Basquiat Bio: Graffiti Artist Turned Sociopolitical Force [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.stencilrevolution.com/profiles/jean-michel-basquiat/>

Jeskynní komplex Altamira, 2015. [online] 7. února 2015 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.do-spanelska.cz/jeskynni-komplex-altamira/>

Jeskynní malířství, 2015. [online] 3. prosince 2015 [cit. 2016-10-23] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jeskynn%C3%AD_mal%C3%AD%C5%99stv%C3%AD

Ještěd i Textilana na jednom místě, tuhle tramvaj nepřehlédnete [online] 14. Května 2014 [cit. 2017-1-12] Dostupné z: <http://www.libereckadrbna.cz/zpravy/doprava/jested-i-textilana-na-jednom-miste-tuhle-tramvaj-neprehlednete.html>

Jim Denevan, 2015. [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.jimdenevan.com/project/siberia/>

Jim Denevan, 2016. [online] 29. listopadu 2016 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Denevan

Kdo stojí za kočičí mozaikou ve městě?, 2014. [online] 13. února 2014 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/kdo-stoji-za-kocici-mozaikou-ve-meste-20140213.html

Krize v Řecku, 2015. [online] 9. března 2015 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/clen-recke-vlady-obvinil-nemecko-za-graffiti-na-zdi-polytechniky_335784.html

Kruhy v obilí, 2016. [online] 6. prosince 2016 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kruhy_v_obil%C3%AD

Lentos Museum Of Modern Art [online] [cit. 2016-12-22] Dostupné z: http://www.feno.com/projects/light-art/detail/your-black-horizon.html?tx_webytefenoprojectsmanager_pi3%5BtabIndex%5D=2&PHPSESSID=48baa4ecc196285f277b94ec2c2a470e

Matoušek, Ivan, 2009. *Street art*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně

Metodika značení turistických tras, 2011. [online] 14. července 2011 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <http://www.plzenskykraj.kct.cz/trasy/metodika.htm>

Michael Bosanko, 2015. [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://bookastreetartist.com/michael-bosanko>

Nádhera: parádní světelné graffiti, 2009. [online] 8. září 2009 [cit. 2016-12-20] Dostupné z: <http://magazin.cz/lifestyle/4463-nadhera-svetelne-graffiti>

Paintings, 2008. [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://legality-art-team.deviantart.com/art/skica-86709599>

Pi Joan, José, 1982. *Dějiny umění/1*. 2. vyd. Praha: Odeon. ISBN 09/3. 01-501-82

Piktogram [online] [cit. 2018-12-18] Dostupné z: <http://cojeto.superia.cz/ruzne/piktogram.php>

Piktogram [online] [cit. 2016-12-18] Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=29082

Plšková, Petra, 2009. *Zobrazování zvířat v dějinách umění*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně

Port [online] [cit. 2016-12-22] Dostupné z: <http://www.port-magazine.com/design/your-black-horizon-an-installation-by-olafur-eliasson-and-david-adjaye/>

Pravěk, 2009. [online] 21. května 2009 [cit. 2016-10-23] Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=124

Pravěk, 2012. [online] 22. června 2012 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://head-of-pumpkin.blog.cz/1206/1-pravek>

Reflect in the light of the Menil's Dan Flavin Installation, 2014. [online] 20. ledna 2014 [cit. 2016-12-22] Dostupné z: <http://365thingsinhouston.com/2014/01/20/menil-collection-dan-flavin-exhibit-houston/>

Reflex, 2002. Poslouchej obra. Jungová, K., Praha: Czech news center., č. 43.

Report, 2015. [online] 6. října 2015 [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.platoon.org/report/brad-downey>

Sand drawing the world's largest single artwork, 2009. [online] 16. prosince 2009 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/culture/art/art-news/6824326/Sand-drawing-the-worlds-largest-single-artwork.html>

Sémiotika, 2016. [online] 6. prosince 2016 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%A9miotika>

Shepard Fairey Obey clothing – Inspiration: Graffiti and Contemporary art, 2014. [online] 27. dubna 2014 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <http://list.ly/list/JLm-fashion-x-art-x-culture-6-fashion-intersections>

Slovník základních pojmů, 2008. [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://graffiti7.webnode.cz/zakladni-pojmy/>

Spilková, Monika, 2009. *Street art*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně

Street Art v Bristolu: Stokes Croft, 2013. [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://www.katkacestuje.cz/2015/07/street-art-v-bristolu-stokes-croft.html>

Ševcová, Simona, 2014. *Videomapping v rámci festivalu Signal*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.

Šišková, Martina, 2009. *Street art – umění ulice*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně

Taki 183 [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.graffiti.estranky.cz/clanky/Taki.html>

Textilana nebo Ještěd? Sprejeři pokreslili tramvaj zbouranými budovami, 2014. [online] 17. května 2014 [cit. 2017-1-12] Dostupné z: http://liberec.idnes.cz/sprejeri-v-liberci-legalne-pokreslili-tramvaj-f4r-/liberec-zpravy.aspx?c=A140516_124807_liberec-zpravy_tm

The Weather project, 2014. [online] 4. března 2014 [cit. 2016-12-22] Dostupné z: <https://folio.brighton.ac.uk/user/amg24/exemplary-project-1-the-weather-project-olafur-eliasson>

Thread: converse cope2 sneakers, 2006. [online] 13. července 2006 [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://forums.vwvortex.com/showthread.php?2710643-converse-cope2-sneakers>

Umění Egypta, 2008. [online] 1. července 2008 [cit. 2016-10-23] Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=61

Umění světla – light art, 2010. [online] 18. listopadu 2010 [cit. 2016-12-22] Dostupné z: <http://svetloart.blog.cz/>

Umění ulice – 2. díl: Banksy, 2015. [online] 13. září 2015 [cit. 2016-12-27] Dostupné z: <http://www.streetfame.org/umeni-ulice-2-dil-banksy/>

Urban Lukáš, Dubský Josef, Bajura Jan, 2012. *Sociální deviace*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-397-1

USA národní Park mapy piktogram pro recyklaci vektorový obrázek, 2014. [online] 23. října 2014 [cit. 2016-12-18] Dostupné z: <http://publicdomainvectors.org/cs/volnych-vektoru/USA-n%C3%A1rodn%C3%AD-Park-mapy-piktogram-pro-recyklaci-vektorov%C3%BD-obr%C3%A1zek/15867.html>

Videomapping, 2016. [online] 25. listopadu 2016 [cit. 2016-12-24] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Videomapping>

Videomapping orloje, 2011. [online] 22. srpna 2011 [cit. 2016-12-24] Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/volny_cas/prazane_se_mohou_tesit_na_dalsi_projekce.html

Vondráková, Darja, 2006. *STREET ART A GRAFFITI vandalství vs. umění*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně

WARHOL AND BASQUIAT – PLAY IT AGAIN, SAM! [online] [cit. 2016-12-11] Dostupné z: <http://www.widewalls.ch/warhol-and-basquiat-play-it-again-sam/>

Weltbekannter Lichtkünstler, 2009. [online] 22. října 2009 [cit. 2016-12-22] Dostupné z: <http://www.n-tv.de/panorama/Turrell-stellt-in-Wolfsburg-aus-article557985.html>

White, Ashanti, 2011. *From Primitive to Integral: The Evolution of Graffiti Art*. Bakalářská práce. Kalifornie: California Institute of Integral Studies

Záhady [online] [cit. 2017-1-2] Dostupné z: <http://extrastory.cz/nejkrasnejsi-cesky-agrosymbol-vznikl-ve-zdarku-na-liberecku-ufologove-se-preli-kdo-jej-vytvoril.html>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 – Pravěk (<i>Pravěk</i> , 2015).....	11
Obr. č. 2 – Jeskynní komplex Altamira.....	11
Obr. č. 3 – Hello, my name is (<i>Hello my name is</i> , 2016).....	14
Obr. č. 4 – Ruční kresba (<i>Paintings</i> , 2008).....	15
Obr. č. 5 – Nálepky (<i>Street Art v Bristolu: Stokes Croft</i> , 2013).....	15
Obr. č. 6 – Graffiti-Torn-Posters-Wall (<i>Graffiti-Torn-Posters-Wall</i>).....	16
Obr. č. 7 – Šablony (<i>Graffiti</i> , 2008).....	16
Obr. č. 8 – Graffiti (<i>Krize v Řecku</i> , 2015).....	17
Obr. č. 9 – Kohoku, Yokohoma. 2013 (<i>Hitotzuki</i> , 2016).....	18
Obr. č. 10 – Netopýr – polystyren (<i>vlastní zdroje</i>).....	18
Obr. č. 11 – Netopýr – kachličky (<i>vlastní zdroje</i>).....	18
Obr. č. 12 – Mozaika koček po celém Liberci (<i>Kdo stojí za kočičí mozaikou ve městě?</i> , 2014)	19
Obr. č. 13 – Člověk vycházející z odpadkového koše (<i>Report</i> , 2015).....	24
Obr. č. 14 – Zed' – Hamburg (<i>brad-downey</i>).....	24
Obr. č. 15 – Kello Goeller – Pixel Pour 2.0.....	24
Obr. č. 16 – Obey.....	25
Obr. č. 17 – Show Me The Monet (<i>Artstacks</i>).....	26
Obr. č. 18 – Nighthawks – Canvas Print (<i>Canvas Print Description</i>).....	26
Obr. č. 19 – Space Girl and Bird (<i>Christie's</i> , 2003).....	27
Obr. č. 20 – Plastický kouř (<i>vlastní zdroje</i>).....	28
Obr. č. 21 – Telefonní budka v Soho, Londýn.....	28
Obr. č. 22 – Kruhy v obilí ze středověku (<i>Crop Circles</i> , 2006).....	29
Obr. č. 23 – Agrosymbol (<i>Záhady</i>).....	30
Obr. č. 24 – 2010 Lake Baikal, Siberia (<i>Jim Denevan</i> , 2015).....	31
Obr. č. 25 – 2009 Black Rock Desert, NV (<i>Jim Denevan</i> , 2015).....	31
Obr. č. 26 – Turistické šipky.....	33
Obr. č. 27 – Turistické značky.....	33
Obr. č. 28 – Piktogram recyklace.....	34
Obr. č. 29 – Videomapping orloje (<i>Video-mapping orloje každou sobotu</i> , 2011).....	36
Obr. č. 30 – The Menil Collection's Dan Flavin.....	39
Obr. č. 31 – The weather project.....	39

Obr. č. 32 – Your black horizon (<i>Port</i>)	40
Obr. č. 33 – Your black horizon	40
Obr. č. 34 – Wolfburg Project	40
Obr. č. 35 – Světelné graffiti s autem	42
Obr. č. 36 – Světelné graffiti	42
Obr. č. 37 – Graffiti ve starověkém Řecku, městě Ephesus	45
Obr. č. 38 – Tag style	47
Obr. č. 39 – Throw up	47
Obr. č. 40 – Blockbuster style	48
Obr. č. 41 – Simple style	48
Obr. č. 42 – Wild style	49
Obr. č. 43 - Obal knížky (<i>Cope 2 - True Legend - Book</i> , 2005).....	52
Obr. č. 44 - Zed' times (<i>Art</i>)	52
Obr. č. 45 - Obuv Converse (<i>Thread: converse cope2 sneakers</i> , 2006)	52
Obr. č. 46 – Adidas (<i>[ARTIST SPOTLIGHT] COPE2</i> , 2013).....	52
Obr. č. 47 – Shrek (<i>Cope 2 & Jee Up In Shrek 3</i> , 2008).....	52
Obr. č. 48 – GTA hra (<i>Celebrating Forefather of Graffiti</i> , 2011)	52
Obr. č. 49 – Ukázka tagu "TAKI 183"	53
Obr. č. 50 – Fotka s Andy Warholem (<i>WARHOL AND BASQUIAT – PLAY IT AGAIN, SAM!</i>)	55
Obr. č. 51 – Nápis "SAMO IS DEAD" (<i>Jean Michel Basquiat Bio: Graffiti Artist Turned Sociopolitical Force</i>).....	55
Obr. č. 52 - Vchod do klubu "V Kleci" (<i>Graffiti rozzářily klub v Liberci</i>).....	60
Obr. č. 53 - Vchod do klubu "V Kleci" s graffiti (<i>Graffiti rozzářily klub v Liberci</i>)	60
Obr. č. 54 Vchod do klubu "V Kleci" s graffiti II (<i>Graffiti rozzářily klub v Liberci</i>).....	60
Obr. č. 55 - Graffiti tramvaj (<i>Ještěd i Textilana na jednom místě, tuhle tramvaj nepřehlédnete</i> , 2014).....	61